

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih
NAVODILO O PASTORALNI OSKRBI ROMOV

**Papeški svet
za pastoralo migrantov in potujočih**

**NAVODILO
O PASTORALNI OSKRBI ROMOV**

Družina
Ljubljana
2010

CERKVENI DOKUMENTI 128

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih
NAVODILO O PASTORALNI OSKRBI ROMOV

Izvirnik:

Pontificio consiglio della pastorale per i migranti e gli itineranti
ORIENTAMENTI PER UNA PASTORALE DEGLI ZINGARI

© Libreria Editrice Vaticana 2005

© Slovenska izdaja: Družina, d. o. o., Ljubljana

zanjo: Tone Rode

Prevod: Pavel Peter Bratina

Redakcija in opombe: Rafko Valenčič

Spremna beseda: Marjan Lampret

Lektoriranje: Marija Bratina

Prelom: Družina, d. o. o.

Naklada: 1800 izvodov

Tisk: Tiskano v Sloveniji

Cena: 8,50 evra

Ljubljana 2010

Več informacij o knjigah založbe Družina dobite na
www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-46(=214.58)

NAVODILO o pastoralni oskrbi Romov / [pripravil] Papeški svet za
pastoralo migrantov in potujočih ; [prevod Pavel Bratina ; spremna
beseda Marjan Lampret]. - Ljubljana : Družina, 2010. - (Cerkveni
dokumenti, ISSN 1318-1262 ; 128)

Prevod dela: Orientamenti per una pastorale degli zingari

ISBN 978-961-222-782-1

24911564

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih

NAVODILO O PASTORALNI OSKRBI ROMOV *

PREDSTAVITEV

Z apostolsko konstitucijo *Pastor Bonus (Dobri pastir)*¹ je Janez Pavel II. Papeškemu svetu za pastoralo migrantov in potujočih naročil, »naj si prizadeva, da bi, če je le mogoče, prek ustreznih pastoralnih ustanov v krajevnih Cerkvah učinkovito in primerno duhovno pomagal beguncem in pregancem, migrantom, *nomadom* in cirkusantom«. Zato Cerkev

* *Navodilo govori o Romih/Ciganih (it. zingaro, fr. zingaro, nem. Zigeuner). S tem pojmom označuje ljudstvo in skupine, ki se od »civilov«, *Neciganov (gadje/gadžé)* razlikuje po lastni kulturi, jeziku in običajih ter ima nestalno, začasno ali stalno prebivališče. Glede na ozemlje, kulturo in narečja jih razvrščamo v pet glavnih skupin: v Srednji in Vzhodni Evropi prevladujejo **Romi** (Albanci jim pravijo *Cigani, Maxhupi /Madžupi/ in Gabeli*; Bolgari Цигани (Cigani), Čehi *Cikáni*, Grki Τσιγγάροι (Ciganoi), Italijani *Zingari (Dzingari)*, Litvanci *Čigonai*, Madžari *Zigány (Ciganj)*, Makedonci Цигани (Cigani), Poljaki *Cyganie (Ciganie)*, Romuni *țigani*, Rusi Цыгане (Cigane), Srbi Цигани (Cigani) in Turki *Çingene (Çingene)*; na Finskem, v Angliji in na Pirenejskem polotoku *Kaléji* ali *Kalóji*; v Angliji in na Irskem *Romaničali (Romanichal, »Egipčani«, Irski popotniki /Travellers/)* ali *Romaniscoeli (v Skandinaviji)*; v Franciji in Belgiji *Manuš*; v Nemčiji, Švici in Italiji pa *Sinti*. V zadnjem času se sicer za vse te prebivalce uveljavlja pojem *Rom* (poročen moški in človek), vendar so Romi, kakor vidimo, le najštevilnejša nomadska skupina. *Navodilo* uporabljaja pojem *Cigan* neobremenjeno, brez vsakršnega negativnega ali ideološkega predznaka (*op. prev.*). V slovenskem prostoru se je uveljavil izraz *Rom*, ki ga upošteva tudi naš prevod, čeprav bi bil kdaj kak drug izraz bolj ustrezen (prim.št. 5).*

¹ Janez Pavel II., Apostolska konstitucija *Pastor Bonus*, čl. 150, § 1, v: AAS LXXX /1988/ 899).

misli, da Romi/Cigani potrebujejo posebno pastoralo, namenjeno njihovi evangelizaciji in človeškemu napredovanju.

Če v zvezi z izpolnjevanjem te naloge upoštevamo le bližnjo preteklost, naj poudarimo 5. svetovni kongres o pastoralni Romov,² ki je bil leta 2003 v Budimpešti in ga je pripravil naš dikasterij. Dal nam je priložnost, da smo razširili in poglobili teološke in ekleziološke poglede na to službo. Nato je pripravljeno besedilo (*Lineamenta*) tega dokumenta šlo skozi roke strokovnjakov, tudi nekaterih Romov, pastoralnih delavcev, škofov in seveda naših članov in svetovalcev. Na koncu so besedilo pregledali v uradih rimske kurije in dali svoje pripombe. S tem je bila ta posebna pastoralna umeščena v širši okvir vesoljnega poslanstva Cerkve.

Potreba po *Navodilu* je bila očitna vse od začetka prizadevanja za novo evangelizacijo, vendar je šele zdaj dozorel čas za njegovo objavo. Kakorkoli že, dokument spodbuja k delu na tem posebnem pastoralnem področju vso Cerkev (prim. *Navodilo* 4), ne le vpletene – Rome in sorodne skupine.

Čeprav listina obravnava Rome (Cigane, Sinte, Manuše, Kaléje, španske Gitane, Jeniše /Yéniches/ in druge), velja *mutatis mutandis* (s posebnimi prilagoditvami, *op. prev.*) tudi za druge skupine nomadov, ki živijo v podobnih okoliščinah. Nomadstvo nikakor ni edina značilnost Romov. Tudi zato ne, ker so se številni že trajno ali začasno ustalili. Pri njih je treba v resnici upoštevati drugačna narodna, kulturna in starodavna izročila. Zato bodo pastirji krajevnih Cerkva in ljudstev, v katerih Romi živijo, lahko v tem *Navodilu* našli pastoralne nasvete, vendar jih bodo morali prilagoditi okoliščinam, potrebam in zahtevam vsake posamezne skupine (*prav tam*, 5).

Po drugi strani pa moramo takoj poudariti, da opažamo pri Romih številna znamenja razvoja tradicionalnega načina življenja in mišljenja, na primer vedno pogostejšo željo po šolanju in pridobivanju poklicne izobrazbe, močnejšo družbeno in politično zavest, ki se izraža v ustanavljanju združenj in celo političnih strank, v nekaterih državah sodelovanje v lokalni in državni upravi, vidnejšo navzočnost žensk v jav-

² Peti svetovni kongres pastore Romov, v: *People on the Move XXXV* (2003), št. 93, Supplemento.

nem življenju; povečuje se tudi število duhovnih poklicev – stalnih diakonov, duhovnikov in redovnikov in tako dalje. V tej luči je v zadnjih desetletjih razveseljivo sodelovanje katoliške Cerkve pri družbeni uveljavitvi in posebni pastoralni, zlasti še po spodbudah Pavla VI. in Janeza Pavla II. Na kolektivni ponos Romov je gotovo močno vplivalo dejstvo, da so bili 4. maja 1997 navzoči pri beatifikaciji španskega mučenca Zeferina Gimeneza Malla,³ prvega Roma, ki je dosegel čast oltarja (*prav tam*, 21).

Vsak človek je od rojstva do smrti po naravi na poti, *homo viator (popotnik)*⁴ – je poudarjal božji služabnik Janez Pavel II., in to se – priznajmo – simbolično izraža v romskem načinu življenja. In vendar smo priče ravnodušnosti ali nasprotovanju, od navadnih predsodkov do zavračanja, ko se pogosto tisti, ki to vidijo, ne odzovejo in ne ugovarjajo. To je povzročalo neizrekljivo trpljenje in spodbujalo preganjanja, še posebej v preteklem stoletju. Takšne okoliščine bi torej morale buditi vest in porajati solidarnost do teh ljudstev, katerim Cerkev priznava pravico do lastne istovetnosti in si prizadeva, da bi dosegli pravičnost, pri čemer tudi sama spoštuje njihovo kulturo in zdravo izročilo. Vendar pa so pravice in dolžnosti med seboj tesno povezane, zato imajo tudi Romi dolžnosti do drugih narodov.

To *Navodilo* je torej znamenje prizadevanja Cerkve za Rome, ki potrebujejo posebno pastoralo, tankočutno do njihove kulture, ki očitno mora skozi skrivnost velikonočnega trpljenja in vstajenja. To je sicer nujno za vse kulture. Svetovna zgodovina evangelizacije namreč izpričuje, da je širjenje krščanskega oznanila vedno spremljalo očiščevanje kultur, v smislu njihovega potrebnega plemenitenja. Zato nekritična obramba vseh sestavin romske kulture, brez potrebnega razločevanja in ustrezne evangelijske razsodnosti, ne koristi. Očiščevanje sploh ne pomeni izpraznjenja, ampak določeno povezovanje

³ Prim. Romualdo Rodrigo, OAR, *Zefferino Giménez Malla »El Pelé«. Primo zingaro della storia beatificato*, Roma 1997.

⁴ Janez Pavel II., *Skrivnost učlovečenja, Bula o naznanilu velikega jubileja 2000*, CD 79, Ljubljana 1999, 7; (izv. *Bolla di Indizione del Grande Giubileo dell'Anno 2000, Incarnationis Mysterium*, 29. 11. 1998, v: AAS XCI/1999/, 135).

z okoliško kulturo: gre za medkulturni proces (*prav tam*, 39). Zato sprava in povezanost med Romi in tistimi, ki to niso, vodi k običajnemu medsebojnemu vplivanju kultur.

Povrhu so vzgoja, poklicno izobraževanje, osebna pobuda in odgovornost nepogrešljivi pripomočki za pošteno in kakovostno življenje Romov, same prvine človeškega razvoja (uveljavitve). Prav tako pa mora romska skupnost v svojem okolju z odpravljanjem sleherne oblike razločevanja pospeševati enake pravice med moškimi in ženskami. To zahteva nadalje spoštovanje dostojanstva žene, dvig ženske kulture in njeno družbeno promocijo, vendar ne na škodo močnega družinskega čuta med Romi (*prav tam*, 40). V tem duhu je treba zavrnil vsak poskus asimilacije romske kulture in njeno potonitev v večinski omiki (*prav tam*, 53).

Dokument v tej zvezi opozarja, da bi bilo, če je za načrtno usmerjanje človeškega napredka v prvi vrsti odgovorna država, primerno in celo nujno k temu delu z izdelanimi pobudami pritegniti tudi Cerkev, pri čemer bi imeli glavno vlogo Romi. Temeljno poslanstvo Cerkve pa je, da politiko opozarja na neugodne razmere tega ljudstva, pri čemer se je treba zavedati, »da ni za razvoj nekega ljudstva prvenstveno potreben ne denar ne gmotna pomoč ne tehnologija, marveč vzgoja vesti ter zorenje miselnosti in navad. Gibalo razvoja je človek, ne pa denar ali tehnika«⁵ (*prav tam*, 50–56).

Vrnimo se k evangelizaciji Romov. To nalogo *Navodilo* predstavlja kot poslanstvo vse Cerkve, saj ne bi smel ostati noben kristjan neprizadet spričo okoliščin, ki potiskajo ljudi na rob tudi znotraj cerkvene skupnosti. Zato zahteva pastorala Romov prav zaradi svoje posebnosti skrbno pripravo tistih, ki se z njo neposredno ukvarjajo, krščanska občestva pa morajo biti odprta za sprejemanje (*prav tam*, 57). Bistveno je namreč združevanje posebnega in splošnega.

Oznanjevanje božje besede bo tako sprejemljivejše, če jo bo oznanjal nekdo, ki je v vsakdanjem življenju solidaren z

⁵ Janez Pavel II., *Okrožnica Odrašenikovo poslanstvo*, CD 46, Ljubljana 1991, 58 (izv. Lettera Enciclica *Redemptoris Missio*, 7. 12. 1990, v: AAS LXXXIII /1991/, 306).

njimi. Poleg tega je pomembno, da kateheza vključuje pogovor, ki Romom omogoči, da povedo, kako dojemajo in živijo odnos z Bogom. Zato bo treba prevesti bogoslužna besedila, molitvenike in Sveto pismo v govornico, ki jo na različnih območjih uporabljajo razne etnične skupine. Podobno zelo pomembno pastoralno sredstvo, ki ga je treba uporabljati in razvijati pri srečanjih in bogoslužju, je glasba, saj jo Romi zelo cenijo in igrajo. To velja tudi za vse sodobna avdiovizualna tehnična sredstva (*prav tam*, 60–61).

Iz *Navodila* poleg tega sledi, da imajo v življenju Romov poseben pomen romanja, ker so odlična priložnost za srečanja družin. »Sveti kraji« kot cilji romanj so namreč pogosto povezani z družinsko zgodovino. Zato dogodek, zaobljubo, božjo pot doživljajo kot srečanje »z Bogom, (njihovega) Svetega«, ki utrjuje tudi zvestobo skupnosti. Romanja poleg tega dajejo tistim, ki se jih udeležujejo, izkušnjo katolištva, ki vodi od »Svetega« h Kristusu in Cerkvi (*prav tam*, 70–71).

Na koncu dokument ob upoštevanju tveganja – ki ga, žal, potrjujejo neprijetna dejstva –, da namreč Romi postajajo žrtve sekt, izraža prepričanje, da bi pri tej posebni pastoralni lahko odigrala posebno vlogo nova cerkvena gibanja. S svojim močnim čutom za občestvenost in odprtost, s svojo pripravljenostjo in z izjemno prisrčnostjo svojih članov bi jim namreč morala konkretno pomagati in jim poleg tega označiti evangelij. V tem smislu lahko odigrajo tako narodna kot mednarodna katoliška združenja Romov zelo pomembno vlogo, če le ostanejo trajno povezana s krajevnimi cerkvenimi pastirji in Papeškim svetom za pastoralo migrantov in potujočih (*prav tam*, 70–78).

Upamo, da bo to *Navodilo* izpolnilo pričakovanja vseh, ki so si želeli objave pastoralnega dokumenta, ki bi z učiteljsko močjo govoril v korist naših bratov in sester nomadov.

Stephen Fumio kardinal HAMAŌ,
predsednik
+ Agostino MARCHETTO,
naslovni škof astigitanski, tajnik

UVODNA BESEDA

1. Poslanstvo, ki ga je Kristus zaupal svoji Cerkvi, se obrača k vsem »ljudem in vsem narodom, da bi jih z zgledom življenja in z oznanjevanjem, z zakramenti in z drugimi sredstvi milosti privedla k veri, k svobodi in h Kristusovemu miru, tako da bi se jim odprla prosta in zanesljiva pot do polne deležnosti pri Kristusovi skrivnosti« (M 5). To vesoljno misijonsko poslanstvo priganja Cerkev, naj gre tudi k zemljepisno najbolj oddaljenim narodom, pa tudi, da se posveča onim, ki, čeprav prebivajo v deželah starega krščanskega izročila, še niso slišali za evangelij ali so ga sprejeli le napol, oziroma še niso v polnem cerkvenem občestvu.

2. K tem lahko gotovo prištejemo velik del romskega prebivalstva, ki je že stoletja navzoče v tradicionalno krščanskem svetu, a je pogosto odrinjeno na rob. Čeprav ga pesti trpljenje, razločevanje in pogosto tudi preganjanje, pa ga ni zapustil Bog, »ki hoče, da bi se vsi ljudje rešili in prišli do spoznanja resnice« (1 Tim 2,4). Božja previdnost je namreč znala zlasti v zadnjih desetletjih spodbuditi vedno večjo pozornost do tega ljudstva v srcih in razumu številnih pastoralnih delavcev, ki so se velikodušno predali njegovi evangelizaciji in pri tem tudi na svoji koži občutili precej nerazumevanja.

Pozornost se je počasi širila v razne dežele, kjer prebivajo Romi, in postopoma so se zanjo ogreli voditelji krajevnih Cerkev, ki so se nato organizirali na narodni pa tudi škofijski ravni. Sledila so številna mednarodna srečanja z namenom, da bi preučevala in pospeševala dušno pastirstvo med Romi, medtem pa je postala nanje bolj pozorna tudi družbena javnost. Tako se je pokazala tudi pastoralna stvarnost, nedvomno vtkana v misijonski polet Cerkve, ki bi rada, spodbujena po Svetem Duhu, dosegla odločilen preobrat s tem, da se bo obvezala podpirati, opogumljati in tej pastoralni namenjati potrebna gmotna, človeška in duhovna sredstva.

3. Iz pastoralnega prizadevanja, izmenjave izkušenj in misli se je torej izoblikoval skupek stališč in ciljev, ki jih je treba doseči, težav, ki jih je treba premagati, in virov, ki jih je treba pridobiti. Vse to je dobilo mesto v *Delovnem osnutku (Instrumentum laboris)*, ki ga je pripravil Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih. Svoja mnenja in pripombe so nato prispevali različni pastoralni delavci, tudi Romi, zaposleni na področju evangelizacije tega ljudstva, ter osnutek precej obogatili in preuredili. Po nadaljnjem dolgotrajnem preverjanju so se lotili priprave končnega besedila in pri tem upoštevali tudi cerkvene urade, ki niso neposredno vpleteni, da bi tako pastoralo Romov primerno umestili v širši okvir vesoljnega poslanstva Cerkve.

4. Z objavo tega dokumenta nameravamo potrditi jasno zavzetost Cerkve za to ljudstvo. Predložena so nadalje nova pota, ki jih je treba zakoličiti znotraj narodnih skupnosti in krajevnih Cerkva, da bi tem bratom odprle svoja občestva. Določena so bila tudi nekatera splošna pastoralna merila za delo in izbrani cilji, ki jih je treba doseči. Ta dokument je pomembna točka v zgodovini evangelizacije in človeške uveljavitve Romov po srečanju papeža Pavla VI. z njimi v Pomezii.⁶

Namenjen je torej vsemu cerkvenemu občestvu, ki zato do njega ne sme ostati ravnodušno, samim Romom, cerkvenim predstojnikom in pastoralnim delavcem. Pot do popolnega občestva med Romi in drugimi, ki se je komaj začela ali pa se v številnih državah začinja šele boj zanjo, zahteva od vseh veliko spremembo mišljenja, spreobrnjenje srca, spremembo vedenja: to je prvo gibalno takšnega občestva, saj se zavedamo, da se korenin slehernega zavračanja in krivic drži žalostna stvarnost greha.

5. Ker so romska ljudstva globoko zaznamovana z različnostjo, je naloga krajevne Cerkve, da tu podana merila, pojasnila in nasvete prilagodi krajevnim in časovnim razmeram. Na spoznavnem področju je poleg tega potrebna velika

⁶ Prim. Pavel VI., *Homilija* (26. 9. 1965), v: *Insegnamenti di Paolo VI*, III (1965) 492.

previdnost, da ne bi nekritično enačili različnih stvarnosti. Zato ta dokument tudi tedaj, ko govori o romskem *narodu*, misli na ciganska *ljudstva*, ki jih sestavljajo različne etnične skupine. Zato bi morali, ko govorimo o jeziku, izročilu in drugih sestavinah, ki predstavljajo romsko/cigansko istovetnost, uporabljati množino, vendar to ni vedno mogoče, bilo pa bi lahko celo omejevalno, saj dejansko obstajajo razne skupne sestavine, ki na poseben način sestavljajo pogled na svet (*Weltanschauung*) in ki v temelju sooblikujejo takšno istovetnost.

Da bi ta ljudstva pokazali v njihovi celovitosti (globalnosti) in zapletenosti (kompleksnosti), uporabljamo pojem *Romi - Cigani*, ki naj primerno pokaže celoto naših potujočih in stalno naseljenih bratov glede na njihovo osebo in kulturo. Pri tem pa nikakor ne smemo pozabiti, da ta izraz v resnici ne označuje homogene, generične skupnosti, marveč povezuje razne skupnosti ali rodove etničnih skupin, kot na primer Rome, Sinte, Manuše, Kaléje, Gitane, Jeniče itd. Številni med njimi si naravnost želijo, da jih drugi priznavajo in kličejo po lastni etničnem imenu. Z besedo *gadje* (izg. *gadže*, v ednini *gadjo*, izg. *gadžo*; v it. in fr. *gagé*; pomen *civil*) namreč *Romi/Cigani* poimenujejo vse tiste, ki to niso, in v tem pomenu uporabljamo besedo tukaj, brez vsakršnega razločevanja.

6. Nujno je namreč poudariti, da živijo v raznih državah številni nomadi, katerih korenine vodijo do pastirskih skupin, tudi ribičev ali nomadskih lovcev in drugih (na primer *Irskih popotnikov*, Travellers), zaradi česar se njihov način življenja in njihove antropološke značilnosti razlikujejo od romskih/ciganskih ljudstev v pravem pomenu. Krajevne Cerkve v državah, kjer prebivajo nomadi, lahko najdejo v tem *Navodilu* vsemu navkljub pastoralne spodbude, ki pa jih seveda morajo prilagoditi razmeram, nuji in zahtevam posameznih skupin.

Prvo poglavje

LJUDSTVA, KI JIH PREMALO POZNAMO, IN JIH POGOSTO ODRIVAMO NA DRUŽBENO OBROBJE

Dolga pot

7. Romi so »ljudstvo v gibanju«, katerega pogled na svet ima svoj izvor v nomadski kulturi, ki jo je s položaja sedentarnosti (s stališča ljudi, ki so se za stalno naselili, op. prev.) težko do kraja razumeti. Romski svet se večinoma giblje še v ustnem izročilu; njihova kultura ni zapisana in ne ohranja spomina na njihovo tavanje. Se pravi, da ne pripadajo klasični kategoriji migrantov, med katere jih na splošno zmotno uvrščamo. Pričevanja o njihovem izvoru in gibanju so namreč zunanja in zanemarljiva in šele v zadnjem času je romska stvarnost postala predmet preučevanja. Njihovo pradedno upiranje popisovanju – ki je bilo pogosto uvod v prisilno preseljevanje – in najbolj premišljeno dejstvo, da so za stalno naseljeni Romi kot Romi navadno popisa oproščeni, močno otežuje njihovo štetje in poznavanje njihove zemljepisne porazdelitve.

8. Vsemu navkljub pa je mogoče reči, da se romska ljudstva stalno povečujejo zaradi velikih družin, čeprav se danes kaže rahlo upadanje števila njihovih članov.

Dalje je za Rome na splošno značilno, da imajo svoja bivališča v propadajočih četrtih, na opustelih zemljiščih, v *barakarskih naseljih*, na komunalno slabo urejenih območjih ali v četrtih mestnega obrobja in vaseh *gadje/gadže* (civilov). Bolj premožne družine se ustalijo na odkupljenih parcelah, kjer si karavana postavi »šotore«. So pa tudi stalno naseljeni, z več izobrazbe in z akademskimi naslovi ter dobro včlenjeni v družbo.

V naših dneh smo poleg dosedanjih priče novim migracijam Romov, ki iz najrevnejših držav srednje Evrope in z Balkana prihajajo v bolj industrializirana okolja. Tamkajšnji prebivalci jih na splošno odklanjajo, javnim upravam povzročajo neprijetnosti; zadržan sprejem, če že ne odkrito zavračanje pa doživljajo tudi pri svojih zahodnih bratih. Vendar pa je danes več nastanitvenih možnosti kakor v preteklosti in oblasti imajo zanje več socialnega posluha.

Nasprotovanje kultur

9. Nagnjenost k popotovanju je na splošno lastna takšnim ljudstvom in se kot miselnost ohranja tudi med tistimi, ki so se že zdavnaj naselili za stalno. Ti pa so dejansko v večini. Takšen po naravi pristen način življenja je izzval nasprotovanje v deželah, kamor prihajajo, in se v številnih državah spreminja v trdovratno nerazumevanje, ki se hrani tudi iz pomanjkljivega poznavanja romskih značilnosti in zgodovine.

Čeprav imajo državljanstvo države, v kateri so se ustalili, jih pogosto v resnici imajo za državljane drugega razreda in tako z njimi tudi ravnajo. Vzorce, po katerih jih sodijo, imajo za sveto resnico in ta že podedovana nevednost ali neznanje spodbuja prikrito in nevarno odklanjanje ter otežuje in potvarja potreben dialog o etničnih skupinah.

10. Ker mnogi v njih gledajo škodljive tujce in nepopoljšljive berače, si javno mnenje na splošno želi prepovedi takega nomadstva in njegov izgon. V zgodovini je to sprožilo celó preganjanja, ki so jih opravičevali malodane kot sanitarni ukrep. Zgodovino teh ljudstev so tako žalostno zaznamovali telesne kazni, zapori, prisilne preselitve in nastanitve, suženjstvo in drugi ukrepi, ki naj bi končno privedli do njihovega uničenja.

11. Preganjanje Romov se v veliki meri ujema z nastajanjem velikih narodnih držav. Dvajseto stoletje je poleg tega poznalo preganjanje zaradi rase, ki jih je doletelo skupaj z Judi. Izvajal ga je nacizem, pa ne samo ta. Njihovo nasilno

preseljevanje v zbirna taborišča, pa tudi množično uničevanje na tisoče in tisoče ljudi je na splošno sprožilo le osamljene proteste. V našem času je k slabšanju razmer za Rome prispevala tudi politična nestabilnost raznih držav. O tem priča zadnja balkanska vojna, ki je v dramatičnih okoliščinah dokazala, da velik del državljanov še naprej zavrača to prebivalstvo. Iz številnih držav so namreč poročali tudi o fizičnih napadih nanje, kar spet poganja začarani krog nerazumevanja in nasilja.

Drugačna miselnost

12. Romske istovetnost ni mogoče nedvoumno ugotoviti. Gotovo zato, ker je živahna in hkrati zabrisana ter se nam razkriva skozi pretrese med Romi in *gadje/gadže* (civilni). Z gotovostjo je ne razkriva niti ozemlje, kjer so korenine njihovi prednikov. Težko je tudi izluščiti vsestransko in sorazmerno enovito etnično enoto, po kateri bi lahko prišli do izvora tega ljudstva. In vendar lahko upravičeno govorimo o nekaterih sestavinah, ki pričajo, vzeto globalno, o drugačnosti njihovega življenja, morda ne urejenega, niti v končnih obrisih, marveč o miselnosti in bistveni naravnosti.

Ugotovimo lahko, da to istovetnost bistveno izraža nagnjenje do sprememb in nestalnega življenja, česar *gagó*, četudi migrant, nima. *gadjo/gadžo* (*gagó*, civilni) kvečjemu na hitro zapusti domovino, da bi pognal korenine tam, kjer misli, da mu bo šlo bolje. Take izkušnje navadno ne ponavlja. Nasprotno pa je Rom po naravi naklonjen potovanju, gibanju.

13. To se izkaže za resnično, čeprav živi danes veliko Romov v trajnih ali začasnih prebivališčih. Te nove oblike življenja pri njih ne prizadenejo občutka drugačnosti v primerjavi z *gadje/gadže* (*gagé*, civilni). Odpor do asimilacije in do neke mere tudi same integracije pa v njih krepi tudi bojazen, da bi jih drugi posrkali vase in tako oddaljili od njihove istovetnosti.

Romsko identiteto so zaznamovali tudi dolga zgodovina v osami in nasprotjih z okoliško kulturo, preganjanja, nera-

zumevanje s strani *gadje/gadžo*. To se kaže v nezaupljivem odnosu do drugih, nagnjenosti v zapiranje vase, v zavesti, da se za preživetje v sovražni družbi lahko zanesejo le nase.

14. V središču Romovega življenja je vsekakor družina. Biti Rom pomeni biti življenjsko zakoreninjen v družini, kjer vsakega posameznika oblikujeta vest in kolektivni spomin ter vzgajata mlade v svetu *gadje/gadže* (*gagé*, civil), ki jih obkroža in hkrati ne spusti do sebe. Družina zelo spoštuje in upošteva stare, ker premorejo življenjsko modrost. Spomin na mrtve ohranjajo zelo dolgo in v nekem smislu ostajajo vedno živi. Poleg tega je pri Romih v časteh »razširjena družina«, sestavljena iz mnogovrstne sorodniške mreže, kar vodi k veliki vzajemnosti in gostoljubnosti, predvsem do članov istega rodu.

V romski miselnosti je torej zelo globoko zakoreninjena želja, da so in ostanejo svobodni, da sta jim na voljo prostor in čas za samouresničitev v družini in lastnem rodu. Želja po svobodi in njeno spoštovanje, kot temeljni pogoj bivanja, sta torej osnova njihovega svetovnega nazora (*Weltanschauung*).

15. Pri istovetnosti tega ljudstva igra pomembno vlogo tudi vera. Odnos z Bogom je nekaj samoumevnega in se izraža v močni čustveni povezanosti z Vsemogočnim, ki skrbi za družinsko življenje in ga varuje, posebno v bolečih in vznemirljivih življenjskih okoliščinah. Navadno prevzamejo večinsko vero ali verstvo dežele, v kateri živijo, pa naj bo luteranska, protestantska, katoliška, pravoslavna, muslimanska ali kakšna druga, ne da bi se preveč spraševali o razlikah med njimi.

Velika sprememba

16. V 20. stoletju se je težnja po ustalitvi še okrepila in v številnih regijah je to olajšalo šolanje otrok, kar je prispevalo k povečanju pismenosti med romsko populacijo. Tesnejši stiki s svetom *gagé*, ki so temu sledili, so prispevali k osvajanju novih tehničnih pripomočkov sodobne družbe. Omenimo

samo motorna prevozna sredstva, televizijo, celo telefonijo, informatiko itd.

Prehod s tradicionalnega voza na prikolico, ki jo vleče avto, je – paradoksalno – spodbudil začasno naseljevanje. Z avtomobilom lahko v enem samem dnevu svobodno preмагаš velike razdalje, ne da bi žena in družina nujno spremljala družinskega poglavarja ali moške, ki opravljajo poklicno dejavnost. Daljši postanek poleg tega omogoča otrokom, da redno obiskujejo šolo v družinah, kjer starši dojamejo, da se svet razvija, in imajo sami občutek manjvrednosti, ker so nepismeni.

V nekaterih državah smo priče splošnega vključevanja Romov v dejavnosti, ki so bile doslej izključno domena *gagé*; to velja posebno za področje umetnosti. Vedno pogostejše so poroke med Romi in *gadje/gadže* (*gagé*, civili). Pomemben napredek je viden tudi pri ženskah, čeprav bo še veliko dela na poti uveljavljanja enakopravnosti z moškimi.

17. Kljub občasnim napetostim med posameznimi skupinami in nesposobnosti, da bi vztrajno in dosledno iskali ter združevali lastne sile za doseg določenega cilja, so Romi v nekaterih državah ustanovili združenja, da bi se skupaj pogajali v njihovo korist. Neredko se tudi prijatelji *gagé* s svojimi pristojnostmi zavzemajo za to, da bi se slišal glas Romov in da bi ti vzeli prihodnost v svoje roke. Ta združenja se vedno učinkoviteje odzivajo na zakonodaje, ki Romom omejujejo gibanje ali z omejevanjem zakonitih pravic zanikajo njihovo istovetnost. Združevanje seveda ni povsod enako uspešno, vendar pa gre za gibanje, ki obstaja, se širi in kliče po podpori.

18. Razvoj je vsekakor še na začetku, položaj pa se od države do države zelo razlikuje. To pomeni, da je romsko prebivalstvo po večstoletni izolaciji na splošno še vedno zaostalo, če njegov položaj primerjamo z velikimi spremembami, ki so v zadnjem stoletju zaznamovale družbo *gagé*. To ima tudi hude posledice na gospodarsko-delovnem področju. Nekdanja v glavnem kmečka družba je namreč omogočala nekažno sožitje med Romi in drugim prebivalstvom, zahvaljujoč

njihovim poklicem, povezanim z vzrejo konj, obdelavo kovin, rokodelstvom, glasbo in s cirkusom. Danes pa jim spreminjena tehnično-industrijska družba pušča zelo malo manevrskega prostora. Zato so prisiljeni opuščati stare poklice, ki so že izumrli, in iskati sredstva za preživljanje v malo donosnih dejavnostih, tudi na meji zakonitosti ali onkraj nje.

19. Prav tako ni mogoče podcenjevati vpliva sekularizacije, ki se iz družbe *gagé* vedno bolj širi tudi med romsko. Tradicionalna vernost je pod vedno večjim pritiskom kulture, ki Bogu obrača hrbet in ga zanika, in ko romsko prebivalstvo ne najde odprtih vrat v krščanski skupnosti, zlahka postane plen sekt ali tako imenovanih »novih verskih gibanj«. Zato je toliko nujnejši poziv, da je treba z odprtimi rokami sprejeti ljudstvo, ki je – kljub vsemu - vedno željno srečanja z Bogom.

Poleg tega današnje oboževanje blaginje predvsem pri *gadje/gadže* (*gagé*, civil), nikakor ne spodbuja k odpovedovanju lastnemu udobju niti k temu, da bi stopili naproti tem našim bratom, potrebnim, da bi se otresli revščine in osame ter si poiskali svoj prostor v sodobni družbi.

Stvarnost zastavlja vprašanja

20. Vse to močno otežujeta indiferentnost in nasprotovanje nomadskemu prebivalstvu. Zelo postopoma in počasi so se nekatera občestva odprla in Rome sprejela, vsekakor prepočasi, da bi lahko odkrili materinski in bratski obraz Cerkev. Zavračanje torej ostaja in se nadaljuje ter pri tistih, ki so mu priče, zbuja malo odzivov in ugovorov.

Takšen položaj bi, nasprotno, moral katoličane pretresti in v njih zbuditi solidarnost do tega ljudstva. Cerkev se zato čuti poklicano, da prizna zgodovinsko pot Romov in dovoli, da je zanjo njihova kultura izziv. Priznati jim mora pravico, da »hočejo živeti skupaj«; spodbujati in podpirati mora ozaveščanje za večjo pravičnost, ob obojestranskem spoštovanju kultur, uravnati svoje korake po Kristusovih stopinjah, ko odgovarja na pričakovanja tega ljudstva v njegovem iskanju Gospoda.

Drugo poglavje

SKRB CERKVE

21. Vsekakor ne smemo pozabiti postopnega približevanja Romom od druge polovice prejšnjega stoletja, ko so dušni pastirji v nekaterih državah začeli uvajati posebno pastoralo za to ljudstvo. Poleg tega je 2. vatikanski cerkveni zbor takole spodbudil škofo: »Posebna skrb naj velja tistim vernikom, ki zaradi življenjskih razmer ne morejo biti v zadostni meri deležni splošne in redne skrbi župnikov ali pa so povsem brez njih« (*Odllok o pastirski službi škofov v Cerkvi*, 18). Med temi so naštetih tudi »nomadi«. Posebno skrb za Rome je pokazal Pavel VI., ko se je v že omenjenem srečanju v Pomezii takole obrnil nanje: »Vi ste v srcu Cerkve!« Krščansko dostojanstvo je bilo v njihovem položaju še posebej priznано z beatifikacijo Zeferina Giméneza Malla (1861 – 1936), ki so ga klicali Pelé, španskega Cigana iz nomadskega rodu Kaléjev.

Pot evangelizacije, pristne sprave in skupnosti med Romi in *gagé* se namreč lahko začne le pri svetopisemski refleksiji, v luči katere je v krščanskem razumevanju dovolj prostora tudi za njihov svet. Zato je na tem mestu potrebno skrbno branje Svetega pisma, ki nas bo pripeljalo k pravi umestitvi romske pastorale v misijonsko poslanstvo Cerkve.

Božja zaveza in človeško popotovanje

22. Podoba pastirja in njegovega v glavnem potepuškega življenja ima v Razodetju posebno mesto. Na začetku izraelskega ljudstva izstopa Abraham, ki prejme božje naročilo: »Pojdi iz svoje dežele, iz svoje rodbine in hiše svojega očeta v deželo, ki ti jo bom pokazal« (1 Mz 12,1). Abraham je odšel, »ne da bi vedel, kam gre« (Heb 11,8), in od takrat je bilo njegovo življenje eno samo preselejevanje »od Negeba do Betela« (1 Mz 13,3); prebival

je v šotorih (prim. Heb 11,9) kot tujec (prim. 1 Mz 17,8), zavedajoč se, da bodo tudi njegovi potomci »priseljenci v deželi, ki ne bo njihova« (1 Mz 15,13). V potrditvah zaveze med Bogom in Abrahamom je podoba priseljenca posebno znamenje človeka: »Hodi pred menoj in bodi popoln« (1 Mz 17,1).

23. Izvoljeno ljudstvo je bilo pozneje zaupano voditelju Mojzesu, ki je »odklonil, ko je odrasel, da bi ga imenovali sina faraonove hčere. Raje si je skupaj z Božjim ljudstvom izbral trpljenje kakor kratkotrajno uživanje greha« (Heb 11,24–25). Mojzes je od Gospoda prejel nalogo, da osvobodi Izraelce iz egiptovske sužnosti in jih odpelje v obljubljeno deželo. To se je uresničilo sčasoma, potem ko so »zablodili v puščavi na pustinski poti, naseljenega mesta niso našli« (Ps 107,4).

Prav na tem popotovanju je Bog na gori Sinaj potrdil zavezo s svojim ljudstvom. Predstavljala jo je skrinja, ki je vsebovala znamenja zaveze. Skrinja se je premikala z ljudstvom in ga spremljala na poti v obljubljeno deželo. Čeprav so trpeli lakoto in žejo, čeprav so občutili sovražnost in nasprotovanje okoliških ljudstev, so Judje uživali božjo zaščito in posebno ljubezen. Takole so to pozneje opevali v psalmih: »O Bog, ko si šel pred svojim ljudstvom, ko si stopal skozi divjino, se je zemlja tresla, tudi nebesa so rosila pred Bogom, tistim s Sinaja, pred Bogom, Izraelovim Bogom« (Ps 68,8–9). Nostalgija po časih, ki so kovali izraelsko dušo, je živela tudi v naslednjih, v katerih so opevali romanja, ki so jih bili Judje dolžni opravljati v mestu, kjer je bila v templju shranjena skrinja zaveze.

24. Popotovanje je sicer značilno za obnašanje vsakega človeka v razmerju do Boga. Za psalmista so »popolni« tisti, »katerih pot je popolna, ki hodijo v Gospodovi postavi« (Ps 119,1), »po njegovih potih« (Ps 119,3), »v hiši mojega popotovanja« (Ps 119,54). »Kdor hodi v popolnosti« (Ps 15,2), doživlja, kako ga Bog »poživlja« in »vodi po pravih stezah« (Ps 23,3). V tem duhu nas Pavel opominja, »da smo zdoma in daleč od Gospoda, dokler smo doma v tem telesu« (2 Kor 5,6).

Tudi Kristusovo skrivnost predstavlja Sveto pismo kot izhajanje Sina od Očeta na svet in njegovo vrnitev k Očetu. Je-

zusovo zemeljsko življenje je že vse od začetka zaznamovano s popotovanjem, z begom v Egipt pred Herodovim preganjanjem in z vrnitvijo v Nazaret. Lukov evangelij nadalje potrjuje njegova letna romanja v jeruzalemski tempelj (prim. Lk 2,41) in vse njegovo javno delovanje je razdeljeno na potovanja iz kraja v kraj, saj končno »Sin človekov nima, kamor bi glavo naslonil« (Mt 8,20). Janezov evangelij celo samo velikonočno skrivnost začenja kot njegovo uro, »ko pojde s tega sveta k Očetu« (Jn 13,1). Jezus se zaveda, da je prišel od Boga in k Bogu odhaja (prim. Jn 13,3). Po tem eksodusu Sina, ki ga je poslal Oče po delovanju Svetega Duha, je tudi človek povabljen na pot »velikonočnega eksodusa« k Očetu.

25. Eksodus (izhod) torej še ni končan, ker »je zgodovina Cerkve živi dnevnik nikoli dokončanega romanja« (Bula *Skrivnost učlovečenja*, 7). V kontinuiteti s starozaveznim izročilom in z življenjem Kristusa, ki je »delo odrešenja izvršil v uboštvu in ob preganjanju«, je tudi Cerkev, božje ljudstvo na poti k Očetu, »poklicana, naj stopi na isto pot, da bi ljudem posredovala sadove odrešenja« (*Dogmatična konstitucija o Cerkvi*, 8). Kakor »novi Izrael, ki potuje v sedanjem veku in išče prihodnje, stalno mesto« (prim. Heb 13,14), »skozi preizkušnje in stiske prejema Cerkev okrepčujočo moč božje milosti«,⁷ »da v slabosti mesa ne omaga v popolni zvestobi« (prav tam, 9). Cerkev, končno, razkriva neko mobilnost, ki jo izpričuje njena naravna eshatologija, ki napaja njeno polarno nagnjenje proti *eshatonu* svoje dovršitve. Posledično je tudi položaj posameznega kristjana veliko romanje proti božjemu kraljestvu: »od rojstva do smrti je človek *homo viator*, popotnik« (Bula *Skrivnost učlovečenja*, 7).

Popotno življenje in krščanski pogled

26. Iz tega izhaja, da popotni značaj – bodisi v objektivni izvedbi bodisi kot življenjska vizija – postaja stalni opomin, da »nimamo tu stalnega mesta, ampak iščemo prihodnje«

⁷ Sv. Avguštin, *De civitate Dei*, XVIII, 51, 2, v: PL 41, 614.

(Heb 13,14). Kaže se kot cerkveno znamenje trdne zasidrano-
sti v razodetju in se v različnih bivanjskih oblikah izraža v ži-
vem tkivu Cerkve. Izmed vseh naj omenimo življenje Romov
v različnih zgodovinskih okoliščinah in danes.

27. Med vrednotami, ki na neki način opredeljujejo nji-
hov način življenja, namreč izstopajo podobne svetopisem-
ske poteze. Romska zgodovina, zaznamovana s preganjanji,
z izgoni, zavračanjem in celo odklanjanjem, se je kovala kot
nenehno potovanje (hoja). To loči Roma od drugih ljudi in ga
ohranja v nomadski tradiciji, ker ne dopusti, da bi nanj vpli-
valo okolje. Tako so se oblikovali identiteta, lastna kultura,
jezik, vernost in običaji, močan smisel pripadnosti in med-
sebojna povezanost. Zahvaljujoč Romom in njihovim običa-
jem, se torej človeštvo bogati s pravo kulturno dediščino, ki
se prenaša predvsem z nomadskim življenjem. »Njihova mo-
drost namreč ni zapisana v nobeni knjigi, a ni zato nič manj
zgovorna.«⁸

28. Ljudje so jih velikokrat zapustili, Bog nikoli, zato so
Romi stavili svoje upanje v Previdnost s tako globokim pre-
pričanjem, da bi to lahko opredelili za del njihove »narave«.
Cigansko življenje je v bistvu živo pričevanje notranje svobo-
de pred sponami porabništva in lažne gotovosti, ki temelji
na človeški domnevni samozadostnosti. Sicer pa ne smemo
pozabiti ljudske modrosti, ki pravi: »Pomagaj si sam in Bog ti
bo pomagal.«

Njihovo popotovanje iz kraja v kraj je vsekakor simboli-
čen in nenehen klic k življenju, ki zori za večnost. Na čisto
svoj način živijo to, kar bi morala uresničevati vsa Cerkev,
se pravi biti ves čas na poti v neko drugo Domovino, tisto
pravo, edino, čeprav mora vsakdo opravljati vsakdanje delo
in dolžnosti.

⁸ Janez Pavel II., *Nagovor udeležencem 3. mednarodnega kongresa za
pastorale Romov* (izv. *Discorso ai partecipanti al III Convegno Internazio-
nale della Pastorale per gli Zingari*, 9. 11. 1989, v: *Insegnamenti di Giovan-
ni Paolo II*, XII, 2 /1989/, 1195).

Vesoljnost Cerkev in pastorala Romov

29. Cerkev bi morala še posebej skrbeti za to ljudstvo. Kot posebna skupina romarskega božjega ljudstva si v resnici zasluži posebno pastoralno naravnost in spoštovanje njegovih vrednot. Še bolj pa je ta pastorala poklicana in zaželeno kot notranja potreba katoliške Cerkev in njenega poslanstva. V Kristusu, namreč, iz katerega Cerkev izhaja, je konec vsakršnega razločevanja. »Kajti on je naš mir, on, ki je iz obeh napravil eno, s tem da je podrl steno pregrade, to je sovraštvo. V svojem mesu je odpravil postavo zapovedi v predpisih, da bi v sebi iz dveh ustvaril enega, novega človeka. Vzpostavil je mir in po križu spravil oba z Bogom v enem telesu, ko je na križu ubil sovraštvo« (Ef 2,14–16).

30. V Cerkvi torej, orodju Kristusovega poslanstva, ki je v njej neprestano navzoče, so vsi ljudje poklicani, da pripadajo novemu božjemu ljudstvu (prim. *Dogmatična konstitucija o Cerkvi*, 13). Cerkev je poklicana k navzočnosti v vseh narodih zemlje, ker Gospod privzema svoje državljane iz vseh narodov, kajti njegovo kraljestvo ni zemeljsko, marveč nebeško (prim. C 13). V njej mora biti vsak človek sprejet, v njej ni izobčencev ne tujcev. Cerkev se resnično še posebej obrača na »uboge in stiskane, in se prav rada zanje žrtvuje (prim. 2 Kor 12,15). Z njimi deli veselje in žalost, ve za njihove življenjske težnje in težave, trpi skupaj z njimi v njihovih smrtnih stiskah« (*Odlok o misijonski dejavnosti Cerkev*, 12).

31. Katoliška Cerkev pa, čeprav je poklicana doseči vsakega človeka vsakršnega stanu, ne gre le v širino, temveč, bolj ponotranjeno in odločilno, skrbi tudi za kakovost. To pomeni, da je sposobna doumeti različne kulture in sprejeti za svoje njihove skrbi in upanja vseh narodov. Tako jim oznanja evangelij in se hkrati sama bogati s pisanim kulturnim bogastvom vsega človeštva. Evangelij – en sam in edini – je torej treba oznanjati na primeren način, upoštevajoč tudi različne kulture in izročila, »s prav istimi nagibi, s katerimi se je Kristus s svojim učlovečenjem vključil v določene družbene in

kulturne razmere ljudi, med katerimi je živel« (*Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve*, 10).

32. Takšna krščanska korenitost pripomore k temu, da bi bila vsaka morebitna oblika razločevanja pri njenem misijonskem delu razumljena kot izdaja njene cerkvene istovetnosti. Po stopinjah svojega Ustanovitelja, božjega Odposlanca, da »prinese blagovest ubogim, da oznani jetnikom prostost in slepim vid, da pusti zatirane na prostost, da oznani leto, ki je ljubo Gospodu« (Lk 4,18–19), Cerkev torej išče najprimernejša sredstva za živo in učinkovito oznanjevanje evangelija Romom. To je nova evangelizacija, h kateri nas je tako pogosto vabil papež Janez Pavel II.

33. Iz katoliške razsežnosti poslanstva namreč izhaja sposobnost Cerkve, da poišče in razvije sredstva, ki jih potrebuje za pomoč pri številnih družbenih oblikah človeškega bivanja. Tako je odrešenje na voljo vsem. Ko se spominja Pavlovega opozorila – »gorje meni, če evangelija ne bi oznanjal« (1 Kot 9,16) – Cerkev ne varčuje s prizadevanji in žrtvami za to, da bi v resnici dosegla vse ljudi. Zgodovina priča tudi o pobudah in ustvarjalnosti v prizadevanjih za kleno oznanilo, ob pogostnem kljubovanju miselnosti in ureditvam, ki jih je čas prerasel. V sedanjih razmerah, ko so Romi podvrženi vrtočlavim spremembam sodobne družbe, divjemu materializmu in lažnim obljubam, ki pa se tudi sklicujejo na Presežno, je nujna spodbuda k pastoralnemu delu. Treba je preprečiti bodisi njihovo zapiranje vase bodisi beg v sekte ali razkropitev njihove verske dediščine v materializmu, ki zaduši vsakršen smisel za božje.

Tretje poglavje

EVANGELIZACIJA IN INKULTURACIJA

34. V prizadevanju za zeleno novo evangelizacijo in spravo med Romi in *gagé* je treba pravilno ovrednotiti »romsko različnost«, pri tem brez pridržkov priznati njen obstoj, a hkrati ne podreti mostov za srečanje s kulturo *gadje/gadže* (*gagé*, civilov). Pošteno in pravično vrednotenje je nujno za pravilno določitev odnosa med evangelizacijo, inkulturacijo in človeškim razvojem.

Evangelizacija, naravnana k inkulturaciji

35. Ker odrešenje doseže celega človeka, evangelizacija nikakor ne sme zanemariti tistih kulturnih, jezikovnih, tradicionalnih, umetniških in drugih vidikov, ki celovito oblikujejo posameznika in ljudstva. V tem prizadevanju Cerkev »ne odvzema ničesar od časne blaginje kateregakoli naroda, ampak nasprotno, goji in privzema sposobnosti, bogastva in običaje narodov, kolikor je vse to dobro; vse to pa s privzemanjem očiščuje, krepi, dviga (*Dogmatična konstitucija o Cerkvi*, 13). Zdrav katoliški duh evangelizacije pa poleg tega vodi k obogatitvi: »V moči te vesoljnosti prinašajo posamezni deli svoje darove drugim delom in vsej Cerkvi. Tako se celota in posamezni deli krepijo iz skupne medsebojne povezanosti vseh in v složnem prizadevanju za polnost edinosti« (prav tam, 13).

36. V tej viziji je torej pravilno razumevanje nekaterih glavnih meril za poživitev romske pastorale, to se pravi ne samo sprejemanje njihovih legitimnih zahtev po posebni istovetnosti in pravici do vključevanja takšnih, kakršni so,

v življenjsko tkivo družbene in cerkvene skupnosti, ampak tudi resnična – prijateljska in dejanska – naklonjenost pravi vrednotam njihovih izročil, ki zaslužijo ne le spoštovanje, ampak tudi obrambo. Še več, v tej odrešenjski perspektivi moramo brati od znotraj kulturo tega ljudstva kot prvino, ki jo je treba vtakati v odrešenjski načrt.

37. Značilnosti romskega svetovnega nazora (Weltanschauung) in njihovega posebnega načina življenja ni mogoče kar tako primerjati z drugimi družbenimi danostmi človeštva. Romska realnost se torej popolnoma ujema s tistimi, za katere je Cerkev, izvedenka v človečnosti, v misijonski praksi pripravila določilo, po katerem »morajo vsakemu položaju in stanju ustrezati posebna dejanja in primerna sredstva« (prim. *Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve*, 6). Iz tega sledi potreba in primernost posebne romske pastorale, ki ni zvedena na lahko rešitev, ko bi jih preprosto potisnili v »integracijo« s skupnostjo z drugimi verniki. Naravnana mora biti predvsem k njihovi evangelizaciji in napredovanju. Treba je torej upoštevati, da redna in teritorialna cerkvena ureditev dušnega pastirstva običajno tej populaciji ne omogoča dejanskega in dolgotrajnega vključevanja v življenje cerkvenega občestva. Zato je potrebna preudarna presoja, da bi našli pravo mero tudi pri prilagajanju rednih pastoralnih temeljev posebnostim, ki jih vsak položaj zahteva.

38. Romska kultura je resnično posebna v tolikšni meri, da zanje ni primerna preprosta evangelizacija »od zunaj«, saj bi jo lahko razumeli kot vsiljivost. Na poti prave veseljnosti mora Cerkev v nekem smislu sama postati romska med Romi, da bi ti mogli biti v polnosti deležni njenega življenja. Zato je treba v dušnopastirsko delovanje vtakati sočutje in prijateljstvo; to pomeni, da je za posebne pastoralne delavce pomembno, da se vsaj za nekaj časa poglobijo v njihov način življenja in ga delijo z njimi. Zanje torej na čisto poseben način velja to, kar Cerkev zahteva od misijonarjev; se pravi, da naj »spoznavajo ljudi, med katerimi živijo, in naj bodo z njimi v stikih, da bodo v iskrenem in potrpežljivem dialogu sami

zvedeli, kakšno bogastvo je darežljivi Bog razdelil med narode« (*Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve*, 11).

Očiščenje, povišanje in dopolnitev romske kulture v Kristusu

39. Pristno srečanje med evangelijem in romsko kulturo pa ne sme kar počez opravičevati vseh njenih vidikov. Svetovna zgodovina evangelizacije namreč potrjuje, da je širjenje evangeljskega sporočila vedno spremljal proces očiščevanja kultur, ki jih je zadevalo. To očiščenje je v resnici potrebno za njihovo krščansko rast. Zato ne bi smelo presenečati dejstvo, da Cerkev ob boku »sprejemanja« te kulture usmerja dušnopastirsko delovanje tudi k preseganju stvari, ki niso združljive s krščanskim pogledom na življenje ali tako ali drugače ovirajo spravo in sožitje med Romi in *gadje/gadže* (gagé, civili). Minimalistično gledanje na te ovire ali nedeljena obramba vsega, kar se je znašlo v romskih običajih, brez potrebnega razločevanja in evangeljske presoje torej sami evangelizaciji ne more koristiti.

40. V zvezi s tem je treba dodati, da ohranjanje lastnih izročil ne bi smelo postati pretveza za opravičevanje izolacionističnega obnašanja, ki je nerazumljivo tudi za pravi napredek ne-romske družbe. Sprava in sožitje med Romi in *gadje/gadže* (gagé, civili) torej vsebujeta običajno kulturno interakcijo, in v tem procesu mora priti ponudba tudi z romske strani. Zato je treba upoštevati, da sedanja splošna družbena razporeditev ne omogoča nujnega napredovanja kultur, ki jih glavni tok napredka obide. Kljub temu da je očitno veliko primerov družbenih krivic, ki nazadnje koreninijo v grehu, je hkrati treba priznati, da družbena zaostalost ni vedno posledica hudobije drugih družbenih slojev, ampak tudi strukture samega družbenega tkiva, ki kot pogoj na napredek zahteva integracijo.

41. Za svobodno družbo je značilna tudi potreba po izobrazbi, poklicnem usposabljanju in pobudi ter po osebni

odgovornosti kot nujnih pogojev za vsaj spodobno življenje. Te vrednote cenijo in spodbujajo predvsem starši. Velik del romskega prebivalstva v resnici še vedno vleče za sabo dediščino, v kateri ta zavest manjka, tudi kot posledica izolacije. Čeprav jih pogosto ne moremo niti ne smemo za to kriviti, je vsekakor treba to pomanjkljivost odpraviti, predvsem v dobro prihodnjih rodov.

V tej zvezi je nujno spodbujati enake pravice moškega in ženske in odpravljati vsakršno krivično razločevanje. To ne pomeni popačenja ustanove družine, kot se, žal, dogaja, kadar je ta enakopravnost narobe razumljena, ko se ne sprejme razlika med moškim in žensko v kulturi vzajemnosti. Enakost pa zahteva spoštovanje dostojanstva ženske, dvig ženske kulture, družbeno promocijo itd.

42. Močan smisel za družino, ki je tako zakoreninjena med Romi, ne sme dopustiti, da bi prejete osebne in skupinske žalitve postale stalna zamera, ki bi se prenašala iz roda v rod in tako podaljševala sovraštvo med družinami in/ali etničnimi skupinami.

Poštenost in vestnost v delovnem okolju sta tudi družbeni in krščanski vrednoti, ki morata biti vedno spoštovani. To pomeni odločno opustitev dejavnosti, ki prinašajo »lahak zasluzek«, a so na robu zakona ali celo čez. Zavedati se je treba velike škode takega početja bodisi za okoliško prebivalstvo bodi za same Rome, ker podpihuje predsodke pri *gadje/gagdže* (gagé, civili).

Medsebojno vplivanje kultur

43. Vendar pa očiščenje romske kulture ne bi smelo pomeniti njenega osiromašenja. Skupaj s spoštovanjem in naklonjenostjo njihovim pristinim vrednotam je treba odločno podpirati proces njihovega vključevanja v okoliško kulturo, kar bo pri njej obrodilo lep sprejem. Ne-srečanje ali nasprotovanje med romsko in ne-romsko kulturo je stvarnost, ki jo je treba preseči zaradi krščanske ljubezni in zaradi potreb

družbenega življenja. To pa zahteva veliko spremembo miselnosti tako v cerkvenih kot v družbenih krogih.

44. Odločilno vlogo v tem procesu pa igra izobraževanje v šolah *gadje/gadže* (gagé, civilov). Skupne šolske knjige v rešnici pogosto predstavljajo zgodovinsko in sociološko podobo romskega prebivalstva z zapuščino predsodkov, ki se vlečejo iz roda v rod in tako še naprej napajajo ozračje splošnega nezaupanja. Enako pa informacije, ki jih širijo družbena občila, le redko seznanjajo širšo javnost s pozitivnimi vrednotami romske kulture, saj so veliko pogostejše slabe novice, ki le še bolj kvarijo podobo. Navdušenje za spoštovanje manjšin, ki se v našem času vedno bolj širi, bi se moralo brez kakršnegakoli razločevanja krepiti tudi v teh okoljih. V tem primeru je to, kar velja za vse manjšine, treba uresničevati tudi v romski. Ostaja torej veliko delo odpiranja in obveščanja, da bi iz ljudi pregnali nezaupanje, ki ga ohranja nekritična in v družbi, žal, razširjena literatura, ki goji odklonilno obnašanje.

Četrto poglavje

EVANGELIZACIJA IN ČLOVEŠKI RAZVOJ

Enotnost človeške družine

45. V Adamu se je Bog razodel kot Stvarnik, Oče vseh moških in žensk, ki so ena sama človeška družina. Vsak človek je ustvarjen po božji podobi (prim. 1 Mz 1,27), solidaren z drugimi. Razmerje med Bogom in človekom je torej vedno, četudi včasih, žal, nepriznано, temelj človekovega dostojanstva.

Bog izraža svojo nepretrgano stvariteljsko ljubezen, prav tako kakor razodeva Kristus s svojimi besedami in dejanji, s svojim trpljenjem in vstajenjem sedanjo navzočnost te stvariteljske ljubezni, ki je tudi odrešenjska. Tako je človeštvo, sestavljeno iz božjih sinov in hčera, bratov in sester Božjega Sina, poklicano živeti skupaj v eni sami družini, ki jo bogatijo darovi vsakega posameznika in značilnosti vsakega ljudstva. Vsi so povabljeni k oblikovanju bratske skupnosti, katere naloga je pričevati, da je Kristusovo kraljestvo že navzoče v osebi Vstalega Kristusa in Cerkve, ki je začetek in kal tega kraljestva (prim. *Dogmatična konstitucija o Cerkvi*, 5).

Človekove in državljanske pravice Romov

46. Enkratnost človeške družine se izraža tudi v priznavanju dostojanstva in svobode vsakega človeka, ne glede na narodnost, državo, iz katere prihaja, in vero, v razmerju solidarnosti z vsemi. Človek je tudi neskončno dragocen, saj je Kristus daroval svoje življenje za vsakogar. On je prvorojenec tega novega človeštva, ki ga Oče neizmerno ljubi. Po zmagoslavnem vstajenju, ki je zapečatilo smrt sovraštva in vsake smrti, je poslal svojega Svetega Duha, Duha resnice

in ljubezni, Duha svobode in miru, ki nas spravi z nasprotnikom, nas iztrga indiferentnosti, tako da nas spremeni v bližnje vsem članom človeške družine.

47. Vsak človek, edinstven in nenadomestljiv, je torej poklican izkoristiti svoje sposobnosti, uveljaviti svoje pravice in dolžnosti, živeti od svojega dela v medsebojnem spoštovanju. Da bi se to uresničilo v vsakdanjem življenju, mora vsaka osebna ali skupna odločitev izhajati od človeka v odnosu z drugimi ljudmi, upoštevajoč politične in gospodarske okoliščine. Prva zapoved ljubezni do bližnjega, ki jo je Kristus oznanjal in živel, bo torej morala kristjane privedi do tega, da bodo brezpogojno ljubili vsako človeško bitje in skupaj z Njim dobili mesto služabnika. Tako je On brez nasilja premagal voljo do moči, ki si podvrže naše najranljivejše brate vse do izničenja.

48. Velika in nujna je zato naloga, ki jo moramo uresničiti, da bodo Romi, ki so še posebej ranljivi, spoštovani in sprejeti kot polnopravni člani človeške družine. Do pravega in trajnega miru, ki bi ga lahko označili kot odsev »božje družine« (Svete Trojice), pa ni mogoče priti brez pravičnosti in razvoja. Med romskim prebivalstvom je torej treba varovati dostojanstvo in spoštovati kolektivno identiteto, spodbujati njegov razvoj⁹ in braniti njegove pravice.

Posebna manjšina med manjšinami

49. Da bi prav razumeli pogosto dramatično zgodovino tega ljudstva, je treba upoštevati ne le njegov manjšinski položaj v družbi, ampak tudi njegovo posebnost v primerjavi z drugimi manjšinami. Ranljivost Romov izhaja iz dejstva, da so manjšina brez svojega ozemlja ali države izvora in zato se-

⁹ Prim. Janez Pavel II., *Nagovor udeležencem II. mednarodnega kongresa za pastoralo nomadov (Discorso ai partecipanti al II Convegno Internazionale della Pastorale per i Nomadi, 16. 9. 1980, v: People on the Move X /1980/ n. 31, 28-30).*

veda nimajo njene morebitne podpore. Zaradi umanjkanja političnega jamstva in družbene zaščite je življenje Romov zelo težko. Medtem ko prihod drugih ljudstev, ki iščejo zatočišče in varnost, dejansko mobilizira določeno število ljudi, prihod Romov navadno zbuja odpor. In vendar so njihovi begunski valovi očiten dokaz, da tudi oni prihajajo iz revnih držav, kjer diskriminacijo pogosto spremlja ponavljajoče se nasilje. Ta položaj bo mogoče rešiti samo, če bodo vlade določile skupno svetovno politiko, s pomočjo katere bodo iztrgale Rome iz revščine in zavračanja.

50. Da bi vse to dosegli, se morajo za pomoč temu prebivalstvu nujno zavzeti mednarodne organizacije. Prav tako morajo vlade spoštovati in priznavati to manjšino med manjšinami ter prispevati k izkoreninjenju še vedno razširjenih pojavov rasizma in ksenofobije, ki povzročajo zapostavljanje pri zaposlovanju, nastanitvi in dostopu do študija.

Tudi Cerkev je poklicana k posredovanju za to, da bodo krajevne oblasti sprejele odločitve državnih in mednarodnih teles v korist Romov in jih izvajale v vsakdanjem življenju. Za to si prizadevajo Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, predstavniki in opazovalci Svetega sedeža v mednarodnih organizacijah in cerkvene oblasti v posameznih državah.

Pogoji celostnega razvoja

51. Izobrazba je temeljni in neizpodbitni pogoj razvoja. V preteklosti je bilo načrtno poučevanje mladega rodu Romov zelo oteženo zaradi njihovega vagabundskega načina življenja, danes so ovire, ki jih je treba premagati, v načinu poučevanja. Njihova integracija – kadar je mogoča – v normalen učni proces bo pripomogla k odpravi morebitnih pomanjkljivosti. Kadar pa začasna naselitev ali preseljevanje onemogoča sistematični redni pouk, je potrebno skupno prizadevanje vlad, romskih združenj in tudi Cerkve za pospešitev šolanja romskih otrok.

52. Ob tem je treba misliti še na druge prvine razvoja, ki bi jih to prebivalstvo tudi moralo biti deležno, kakor poklicno usposabljanje mladih, dostop so zdravstvene oskrbe, dostojna prebivališča, socialno zavarovanje itd. Vendar: če ne upoštevamo romske zgodovine, bo socialno skrbstvo skušalo zadeve reševati kot problem družbene deviacije. Zlahka jih bodo razglasili za asocialne, ki jih je treba čim prej privedi nazaj h koritu večinske družbe. To bi pomenilo, da bi zanikali razločevanje, ki so mu bili Romi podvrženi stoletja, in jim tudi sedaj ne bi priznali posebnosti njihove kulture.

Treba pa je, nasprotno, postaviti v središče spoštovanje vsakega človeka, tudi v njegovi kolektivni razsežnosti, še posebej, če je zaradi življenjskih okoliščin slaboten. Od tod izhajajo nekatera merila, ki jih je treba upoštevati, ko gre za ohranjanje razvoja romskih skupnosti. Če namreč sistematično razvrščajo Rom v skupino tistih, ki jih je treba oskrbovati, tvegajo že na začetku, da bodo zgubili stik z njimi. Okoliščine seveda lahko marsikdaj zahtevajo primerno oskrbovanje, a pravo napredovanje mora iti dlje, vse dotlej, ko postanejo sami odgovorni za sredstva, potrebna za njihov razvoj.

53. Načrtovanje razvojnih poti zahteva tudi pravilno razumevanje pojmov integracija in asimilacija. V prizadevanju za polno vključitev romskega življenja in običajev v druge kulture je treba ob spoštovanju lastne prvo odločno podpreti. Odločno pa je treba zavrnilo poskuse asimilacije, se pravi poskuse uničenja romske kulture s tem, da bi jo potopili v večinskem prebivalstvu. Rom, vključen v družbo *gadje/gadže* (gagé, civilov), mora še naprej biti on sam, se pravi ohraniti mora lastno identiteto.

Poleg tega je treba poznati položaj skupnosti od znotraj. Vse prevečkrat se namreč dogaja, da javna oblast pod pritiskom nehumanih dogodkov, ki zmotijo javno mnenje, ali posredovanja romskih združenj in ljudi, ki prijavijo nečloveške razmere, v katerih živijo te družine, tvegajo prenašane odločitve o potrebnih ukrepih. Treba pa bo, nasprotno, v soglasju s prizadetimi resno delati, ne da bi pri tem zanemarili način življenja, navade ter posebnosti romskega dela.

54. V tej zvezi postajajo pomembna romska združenja, saj so koristen sogovornik pri določanju razvojnih poti. Pomagati jim je treba, da si bodo pridobila pristojnosti, da bodo lahko zastopala vso populacijo in se bodo oblasti z njimi posvetovale pri pripravi dolgoročnih načrtov glede izboljšanja pri nastanitvi, območjih zadrževanja, šolanju, življenjskih razmerah stalno naseljenih, začasno naseljenih in tistih, ki potujejo.

Krščanski pogled na napredek

55. Čeprav je usmerjanje dejanskih načrtov človeškega napredka v prvi vrsti stvar države, je lahko primerno in celo nujno, da so k stvarnim pobudam pritegnjene tudi cerkvene ustanove, ki bodo kot protagoniste vanje pritegnile Rome. Vendar je temeljnemu poslanstvu Cerkve bližje to, da javne ustanove opozarja na stiske tega prebivalstva.

56. Vsekakor ne smemo pozabiti, da »razvoj narodov ne izhaja prvenstveno niti iz denarja niti iz gmotne pomoči niti iz tehničnih struktur, pač pa iz vzgoje vesti, iz zorenja miselnosti in vedenja. Glavni dejavnik razvoja je človek, ne denar in ne tehnika« (Janez Pavel II., Okrožnica *Odrešenikovo poslanstvo*, 58).

Peto poglavje

POSEBNI VIDIKI PASTORALNEGA DELA MED ROMI

57. Evangelizacija Romov je naloga vse Cerkve, saj noben kristjan ne bi smel ostati ravnodušen ob pojavih odrinjenosti in izločenosti iz cerkvene skupnosti. Čeprav je pastoralno delo med Romi nekaj posebnega in zahteva od tistih, ki so vanj neposredno vključeni, skrbno in posebno izobraževanje, se mora naklonjenost pokazati v vsej katoliški skupnosti. Zato je treba bolj ozavestiti vse božje ljudstvo, da bi premagalo sovražnost, zavračanje ali ravnodušnost in postalo bolj odprto do romskih bratov in sester.

Posebni vidiki takšne pastorale

58. Za pravilno pastoralno delovanje je zelo pomemben človeški pristop, saj so Romi posebej dovzetni za »čutno« plat dogodka, še zlasti če se nanaša na družinsko področje. Njihovo razmerje do zgodovine je v temelju vedno čustveno obarvano. Njihovih prostorskih in časovnih sidrišč dejansko ne določa zemljepis ali koledarski podatek, temveč veliko bolj čustvena nabitost nekega srečanja, opravila, nezgode ali praznika. Njihovi odzivi so večinoma neposredni in jih prej kot teoretični razmislek vodi intuicija. Vse to zahteva veliko mero razsodnosti, spodbude in ustvarjalnosti pri ustreznem snovanju pastoralnega delovanja.

1. Navezovanje stikov in vrste sporazumevanja

59. V romski miselnosti se bo bolj zasedrilo pastoralno delo v malih skupinah. Tako je lažje ponotranjiti in si izmenjevati verske izkušnje, saj se dotikajo dogodkov, osvetljenih

z lučjo evangelija, in pripovedujejo o doživetjih ob edinstvenem srečanju z Gospodom. V takšnih skupinah Romi spoznavajo sami sebe in svojo kulturo, do veljave pa prihaja tudi njihova »glavna vloga« in laiška odgovornost. Nasprotno pa razosebljena brezimnost jemlje pastoriali velik del njenega naboja.

60. Božjo besedo bodo Romi v raznih okvirih pastoralnega delovanja laže sprejeli, če jim jo bo oznanjal nekdo, ki se je dejansko, v vsakdanjem življenju, izkazal solidarnega z njimi. Na področju kateheze, na primer, je nadalje vedno koristen pogovor, ki Romom omogoča, da povedo, kako odnos do Boga sami dojemajo in živijo. Nizanje doživetij pogosto pove več kot obilica (za)misli, v katerih se lahko izgubijo.

61. Poleg tega je treba pretehtati razloge, da bi morda bogoslužna besedila, Sveto pismo, molitvenike prevedli v jezike, ki jih v raznih pokrajinah govorijo različne skupine. Podobno je glasba, ki jo Romi zelo cenijo, koristen in pomemben pripomoček na pastoralnih srečanjih in pri obhajanju bogoslužja. Zato jo je treba pospeševati in razvijati. Če upoštevamo, da imajo Romi izjemno razvit vizualni spomin, so nam končno lahko v veliko, celo nujno pomoč romski miselnosti prilagojeni učni pripomočki na papirju in videu z zgovornimi fotografijami, kar vse ponuja vrsta novih tehnologij.

2. Zakramentalna pastoral

62. Družine prosijo za zakramente odvisno od razmerja med Cerkvijo in Romi. Najraje se obračajo na *Rašaj* (duhovnika) ali na tisto skupino v župniji, ki jim je znala pokazati svojo naklonjenost in odprtost, nedvomno, ker so njeni člani bili z njimi tudi v žalostnih in nevarnih trenutkih življenja. Pred prenatrpanim odgovorom je treba pretehtati kakovost odnosov med romsko družino in krajevno krščansko skupnostjo. To ovrednotenje pokaže, kako pristna je prošnja, vplivalo pa bo tudi na pripravo in podelitev zakramenta.

63. Navadno najbolj prosijo za krst. Vendar je treba razviti takšno duhovno spremljanje družine in krščenca, da bomo izpolnili celoten lok krščanskega uvajanja. Odgovor, ki ga damo ob prvi prošnji za krst, bo odločilen in bo vplival na prihodnost, na vse življenje.

Pripravljalni pogovor pred obhajanjem krsta mora vsekakor zajemati iz vsakdanjega romskega življenja, sicer tvegamo, da bomo uporabljali njihovemu življenju vzporedno versko govorico, ki jo bodo sprejeli le na zunaj. Skrbno je treba izbrati tudi botra ali botro, vlogo, ki pomeni obvezo posebnih, trajnih stikov z družino. Zato je njihova navzočnost pri pripravi zelo primerna, čeprav ne vedno tudi zlahka dosegljiva.

64. Treba se je torej izogibati tako krstom brez primerne priprave kakor tudi postavljanju zahtev, ki veljajo za *gagé*, kakor da so Romi »običajni« člani župnije. Če delivec nima posebne izobrazbe za Romom prilagojeno katehezo, bi bilo torej primerno, da se posvetuje z najbližjim romskim kaplanom. Med obredom je treba skrbno paziti na govorico, da bi lahko obogatili in razvili vero staršev, botrov, boter in vse navzoče družine. Niso namreč vse besede, ki jih uporablja pripadnik *gagó*, razumljive tudi Romu. To pomeni, da podobne, ki jih uporabljamo, v predstavah drugačnega sveta ne učinkujejo enako kot v naših.

Krst naj se vsekakor obhaja v navzočnosti članov vsega božjega ljudstva. Romska družina bo v svoji različnosti – kakor velja to za druge katoličane – udeležena pri pripravi in praznovanju. Tako lahko pridemo do izkušnje vesoljnosti (Cerkve), ki bo morda prebudila nove odnose med Romi in *gagé*, toliko bolj, če se ob pripravi na novo vzpostavljeni odnosi ohranjajo tudi pozneje z večjo življenjsko povezanostjo.

65. Zlasti za mlade je zelo pomembna pastoralna priprava na birmo, na zakrament, ki ga romske skupnosti praktično ne poznajo. Omogoča nam, da ob pripravi nanjo po vzoru katehumenata nadoknadimo prejšnje pomanjkljivosti krščanskega uvajanja in jih usposobimo za svobodno in zavestno povezanost s Cerkvijo. Birma vodi krščenca k polnosti

življenja po Duhu, k spoznanju Boga in k pričevanju za vero, hkrati pa mu odkriva pomen njegove povezanosti s Cerkvijo in njegovo misijonarsko odgovornost. Enako pomembno je poudarjanje drugega »vidika« zakramenta, to je občestva, ki naj bo medgeneracijsko vključena v katehezo, saj lahko ob praznovanju »svojih birmancev« tudi ona sama ob vetru Svetega Duha doživi milost novih binkošti ter obnovi svoj krščanski poklic in svoje evangeljsko poslanstvo.

66. Izvir in vrhunec povezanosti s Kristusom in Cerkvijo je evharistija, spomin Gospodove smrti in vstajenja, čeprav pomena tega zakramenta Romi še niso v polnosti dojeli. Je pa močno izražen v izročilu nekaterih skupin zaradi svetih gostij, ki jih navadno obhajajo v čast družinskemu zavetniku ali za pokoj svojih rajnih. Pri tem se zahvaljujejo Bogu za prejete milosti in delijo hrano, predvsem kruh in vino, ki jo poglavar družine gostiteljice pogosto blagoslovi. Ta občestvena izkušnja gostije, s katero Romi potrjujejo pripadnost svoji skupnosti, lahko prežema trajno povezanost z Bogom kot virom dobrin, ki osmišljajo in dajejo vrednost življenju. Zato lahko postaja izhodišče za postopno uvajanje v krščansko skupnost, združeno v molitvi. Do tega prihaja predvsem pri evharističnem bogoslužju, v katerem lahko odkrivajo in obhajajo zakrament kot delitev kruha življenja pri Očetovi mizi, pri srečanju z velikonočno skrivnostjo, ki jo obhajajo z evharistijo kot spominom na Kristusa, ki se je dal za nas. Vračamo pa mu tako, da se kot dar sami v ljubezni izročamo Bogu in bližnjemu.

67. Romska navada, da neprestano in tudi javno prosijo Boga odpuščanja za lastne pomanjkljivosti, jasno spominja na zakrament pokore ali sprave, vendar ne v zakramentalni obliki. Kaže pa se tudi v pojmovanju in vedenju, s katerim izročilo ureja pobotanje ob vnovičnem sprejemu člana, ki ga je bila skupnost zaradi velikih kršitev etičnega kodeksa razglasila za »nečistega« in razbojnika. Tu postaja zakrament vidno znamenje spreobrnjenja, s katerim Jezus po skrivnosti Cerkve milostno posreduje Očetovo odpuščanje, ki ga ni

mogoče doseči brez sprave z brati. Po drugi strani pa je to človekov odgovor, ki ga podpira milost Svetega Duha, ki se v nedvoumnem sprejemanju Boga odpira poštenu nravni vesti.

68. Kar zadeva zakonsko zvezo, je treba upoštevati, da je ta v skladu s pripadnostjo skupini zapisana v romsko kulturo in izročilo z raznolikimi obredi, vendar z enako vsebino. Pogodbenika torej sprejemata pred skupnostjo, ki potrjuje veljavnost zveze, vse zakonske pravice in dolžnosti kot trajni *status*, po katerem so etične in naravne vrednote – svoboda, zvestoba, neločljivost in rodovitnost – bistveno zajamčene. Zakonsko zvezo tu pojmujejo čisto drugače kakor katerokoli drugo navadno spolno zvezo. Razumejo jo torej kot izreden dogodek, ki se približuje katoliškemu pojmovanju zakona. Zato jo imamo pri krščenih za pomemben temelj bodočega zakramenta, za »obliko«, ki jo zahteva Cerkev. Tako zakramentalno prenovljena družina – srce in temelj romske kulture in družbenega ustroja – je rodovito polje za vzgojo malih krščanskih občestev, ki lahko glede na različne karizme in službe vodijo k postopni in polni udeležbi v življenju Cerkve.

69. Bolniško maziljenje je zakrament, ki ga ne prejema, ga pa kot Kristusovo zakramentalno znamenje in molitev vse Cerkve za bolnika tudi slabo poznajo. Zavračanje zakramenta temelji na napačnem prepričanju, da je povezan s smrtjo. Od tod zahteva po evangelizaciji trpljenja, po kateri bolnik, združen s Kristusom, ki je vzel nase trpljenje človeštva (prim. Mt 8,17), okuša svoje tegobe kot zaupno izročanje Bogu Očetu in kot velikodušno odprtost solidarnosti z drugimi trpini. Tako se pripravlja na sprejem daru ozdravljenja, ki ga Bog lahko izvrši v globini duše, učinek pa izžareva tudi na telesu. Učinkovito izhodišče zakramenta je lahko v veliki skrbi za bolnike, še posebej umirajoče, ki jih iz bolnišnice vračajo »domov«, da bi lahko še užili ljubezen in nežnost v družini in skupnosti.

Bogoslužje za pokojne, ki ga vztrajno zahtevajo iz strahu, da bi pokojni ne bil primerno počaščen, je v luči velikonočne

skrivnosti namenjeno očiščevanju in dopolnjevanju običajnega kulta mrtvih. Tega zelo vzneseno in plemenito – čeprav v različnih oblikah – poznajo občestva vseh skupin.

3. Romanja

70. Romanja so pobožnost, ki jo Romi zelo cenijo. To so resnično privlačni kraji za družinska srečanja. »Sveti kraji« srečanj s »svetnikom« ali »svetnico« so pogosto povezani z družinsko zgodovino. Dogodek, zaobljubo, romanje, ki ga doživljajo kot osebno srečanje z »Bogom svetnika ali svetnice«, v resnici utrjuje zvestobo rodu. Če je Cerkev, po kaplanu, redovniku/redovnici ali laikih pri tem razumevajoča in navzoča pri romski molitvi, če jim deli krst ali blagoslovlja zakonsko zvezo, bo romanje navzočim omogočalo izkušnjo veseljnosti, ki bo od »svetnice« ali »svetnika« vodila h Kristusu in cerkveni povezanosti z *gagé*.

Tudi obredi krsta, pripravljene na teh romarskih krajih, so lahko globlji in iskrenejši, ker so Romom domači in so si jih že zdavnaj sami izbrali. V takšnih razmerah je prav tako mogoče s pomočjo primerne kateheze odraslih, ki izhaja iz njihove vernosti, poglobiti vero v Kristusa.

71. Tudi *križev pot*, ki se odvija in ponavlja posebno ob romarskih dnevih, je navadno zelo cenjen. To spokorno pobožnost Romi podoživljajo z lahkoto, zakaj postaje Kristusovega *križevega pota* jim sežejo v srce, jih spominjajo na življenjsko trpljenje in spodbujajo, naj si prizadevajo za spravo z *gagé* in med Romi samimi. K romanju spada tudi pobožna molitev rožnega venca.

Navzočnost duhovnikov, redovnikov, redovnic in laikov, ki nekaj dni živijo z njimi, omogoča nadalje različna srečanja in pogovore, ko Romi lahko spregovorijo in izpričujejo svojo vero ter se hranijo z veselimi oznanilom. Ob takšnih priložnostih so še druge možnosti za stike z *gagé*, verujočimi ali neverujočimi, ki pogosto spreminjajo slabo podobo Romov v javnem mnenju in odpravljajo predsodke.

72. Zato je primerno pospeševati vse vrste romanj, še zlasti mednarodna, med katerimi se lažje doživlja vesoljnost. Podobno je treba podpirati deželna romanja, ki so bolj dostopna tudi revnim družinam. Čeprav ta manj znana romanja navadno nimajo vzgojne vloge, lahko vendarle posredujejo okus po evangeliju, saj napajajo vero vsakogar. So tudi dobra priložnost za spodbujanje velikih romanj, o katerih lahko pričujejo družine, ki so se jih že udeležile in ob tem doživele nepozabne trenutke in nova srečanja.

73. Končno je potrebno, da skupnost, ki je odgovorna za vsem odprto božjepotno središče, uskladi romsko romanje in vzpostavi stike s človekom, ki je odgovoren za pastoralno Romov, zlasti če v *tistem kraju (in loco)* ne poznajo njihove kulture in izročila. Tako je mogoče tudi predvidevati morebitne odzive meščanov, vaščanov ali pa soseske svetišča, da bi poznali njihovo ravnanje in določili primerne posege. Če se na dogodek ne pripravimo, lahko namreč nastanitev družin in namestitev dolge vrste vozil izzove napetosti, ki jih dolgo ne bo mogoče pozabiti.

Izzivi pastoralnega dela z Romi

1. Od sumničenja do zaupanja

74. Sama prijaznost in želja po oznanjevanju veselega oznanila nista dovolj za to, da bi se med Romi in pastoralnim delavcem *gagó* vzpostavil zaupljiv odnos, kajti zgodovina ima svojo težo in po tolikih krivicah je romsko prebivalstvo nezaupljivo do pobud vsakogar, ki skuša prodreti v njegov svet. Do preseganja te začetne zadržanosti lahko prihaja ob dejanskem izkazovanju solidarnosti, tudi z življenjsko bližino.

Vsako izkazovanje bližine in vsako dejanje medsebojnega odpuščanja utrjuje zaupanje in vzajemnost ter spodbuja obnovitev dobrih odnosov med Romi in *gagé*. V takšno obnebje se umešča beseda Janeza Pavla II., izrečena vernikom

12. marca 2000, ko je prosil odpuščanja za grehe, ki so jih sinovi Cerkve v zgodovini zagrešili proti Romom.¹⁰

2. Od različnih verovanj do vere

75. Kakor se dogaja pri *gagé*, se tudi pri številnih Romih, da so krščeni, ne pa tudi evangelizirani. Samo »verovanje v Boga« po pojmovanju krščanske vere ni dovolj, saj je nujno priti do pristnega sprejema Jezusa Kristusa in njegovega sporočila. Na prehod od verovanj k veri lahko vpliva morebiti uvajanje katehumenatske vrste, ki naj bi krščence privedlo do veselega srečanja z Gospodovo osebnostjo.

Ta trud za zrelost krščanske vere bi moral izkoreniniti ono zavajajočo vernost, ki pogosto vodi v hiromantijo, bolj na splošno pa v praznoverje. Prav tako je treba preseči zmotno pojmovanje o pomenu bogoslužnih obredov. V tej zvezi je treba zahteve po zakramentih, spodbujene iz zmotnih ali nepopolnih nagibov, kot je na primer želja po otrokovem telesnem zdravju, vrniti na pravi tir.

3. Cerkvenost, ekumenizem in medverski dialog

76. Zrela vera je tudi cerkvena vera, ki je trdno zasidrana v naročju Cerkve. Seveda je lahko stik s člani drugih krščanskih veroizpovedi in verstev priložnost za bogatenje, gotovo pa ne prispeva k verski rasti menjavanje pripadnosti k določeni Cerkvi ali cerkveni skupnosti, saj so med njimi in katoliško Cerkvijo ne samo pomembna razhajanja zgodovinskega, sociološkega, psihološkega in kulturnega značaja, marveč predvsem glede razlage razodete resnice (prim. E 19). Izogibati se je torej treba tudi sočasnemu obiskovanju dveh ali več Cerkva, kar bi lahko predstavljalo nenaravno razhajanje med vero in njenim obhajanjem bogoslužja.

77. Poleg tega je treba skrbno razločevati med krščanskimi verstvi, verskimi ločinami in »novimi verskimi gibanji«. Ta zadnja znajo pritegniti – včasih celo z metodami, prežetimi z

¹⁰ Prim. *L'Osservatore Romano*, 13.–14. 3. 2000, 8/9.

neevangeljskim prozelitizmom – Romom prirojeno vernost, vendar ne predstavljajo nobenih pristnih cerkvenih resničnosti. Zato bo treba storiti vse, kar je mogoče, da Romi ne bi nasedali pastem ločin.

Vsekakor se je treba zavedati, da jim pogosto preseljevanje omogoča stik z *gadje/gadže* (*gagé*, civili) in z Romi, ki pripadajo drugim veroizpovedim in verstvom. Iz tega pa izvira potreba po pastoralnem delu s primernim ekumenskim in medverskim obzorjem, najprej zato, da bi prinašali evangeljsko oznanilo, pa tudi zato, da bi navezovali stike z verniki drugih veroizpovedi in verstev.

78. Posebno vlogo bi v tej posebni pastoralni lahko imela nova cerkvena gibanja, ki jih Sveti Duh prebuja v Cerkvi. Z močnim čutom za občestvenost, z odprtostjo, s pripravljenostjo svojih članov in s prisrčnostjo svojih posebnosti so lahko pravi kraj za čustveno in versko izražanje Romov, ob obojestranskem sodelovanju pa to lahko prispeva k boljši evangelizaciji.

Vsekakor bi bilo koristno znotraj posebne pastore za Rome poiskati prostor za mednarodna in/ali narodna katoliška združenja, ki bi bila, seveda glede na okoliščine, v stalnih stikih in sodelovanju s Papeškim svetom za pastoralo migrantov in potujočih, s krajevno Cerkvijo in z narodnim vodstvom, ki skrbi za nomade.

4. Sekularizacija

79. Ugotavljamo, da sekularizacija, ki se je na splošno udomačila v številnih sedanjih družbah, vedno bolj pesti tudi Rome, še posebej one, ki so bolj povezani s svetom *gagé*. Posebnost soočenja je v tem, da so bili nanj »manj pripravljeni«, ker jih je ločenost od preostale družbe do zdaj varovala pred to nevarnostjo. Zdaj pa so skorajda iznenada soočeni z njenim vplivom. Sekularizacija ima nadalje čisto poseben vpliv na mlade, ki jih lažne obljube lažje pritegnejo. To pa škodi vernosti, ki jo živijo v družinah. Mladi vedno bolj navezujejo stik z mladimi iz vrst *gagé*, ki pogosto ne kažejo nobenega zanimanja za vero, in tako pri Romih porajajo

vprašanja, kakršnih njihovi starši niso poznali. Ti pač niso pripravljeni odgovarjati na vprašanja, ki si jih sami niso nikoli zastavljali, saj je bil doslej obstoj Boga »samoumeven«. To otežuje pastoralno delo med mladimi Romi, ki se mu je treba posvetiti prednostno.

Šesto poglavje

PASTORALNE USTANOVE IN PASTORALNI DELAVCI

80. V skladu z absolutnim prvenstvom ljubezni do bližnjega, ki v ljudeh in ustanovah razvneja željo po polni povezanosti slehernega človeka in vsake skupnosti – tudi Roma in Romke – s Kristusom, je treba preudariti, katere ustanove bi bile najprimernejše za uvajanje ali poglobljanje pastoralnega dela za Rome, med njimi in z njimi, kjer takih ustanov še ni. Glede na to, da stojimo pred zapleteno in raznoliko stvarnostjo, in ker so razmere v različnih krajevnih Cerkvah zelo pisane, naj se splošne smernice, ki jih prinašamo v nadaljevanju, s primernimi prilagoditvami uporabljajo glede na resnične krajevne okoliščine. Poleg tega je treba skrbno razločevati med tem, kar je moč uresničiti na krajevni ravni, in tistim, kar se nanaša na celoten narod, pokrajino ali celo na vesoljno Cerkev, hkrati pa skrbeti za primerno koordinacijo in za potrebno povezanost s hierarhijo.

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih

81. Papež Janez Pavel II. je v Apostolski konstituciji *Pastor Bonus (Dobri pastir)*¹¹ z dne 28. junija 1988 zaupal Papeškemu svetu za pastoralo migrantov in potujočih nalogo, da posveti posebno »pastoralno skrb Cerkve zlasti tistim, ki so bili prisiljeni zapustiti svojo domovino ali so jo dejansko zapustili; enako naj (Papeški svet) s potrebno pozornostjo spremlja vprašanja, ki so povezana s to snovjo« (št. 149). »Pri-zadeva naj si, da bodo krajevne Cerkve deležne učinkovite

¹¹ Janez Pavel II., Apostolska konstitucija *Pastor Bonus*, v: AAS LXXX (1988) 841–934.

in primerne duhovne oskrbe, če je treba, tudi s primernimi pastoralnimi ustanovami bodisi za begunce in pregnance bodisi za migrante, nomade ali cirkusante« (št. 150, § 1). Ta dikasterij je zato nov izraz nenehne skrbi Cerkve, ki je v preteklih desetletjih ustanavljala razna telesa in urade, delujoče znotraj rimske kurije.

82. Zaupano nalogo uresničuje z vsakdanjim animiranjem, pospeševanjem in usklajevanjem pastorage pa tudi s sodelovanjem pri apostolatu nomadov. Papeški svet se torej – v spoštovanju pristojnosti posameznih kongregacij – obrača na škofovske konference, na ustrezne hierarhične ustanove vzhodnih katoliških Cerkva ter na pokrajinske in celinske zveze škofovskih konferenc, pa tudi na posamezne škofije/eparhije, da bi na poseben način spodbujal udeležanje te pastoralne skrbi. Da bi nadalje spodbujal širjenje in izmenjavanje praktičnih izkušenj v različnih krajevnih Cerkvah, sam dikasterij organizira mednarodne kongrese, srečanja in seminarje in se, kolikor je mogoče, udeležuje tistih, ki jih sklicujejo druge ustanove. Poleg tega vzdržujemo neposredne stike z različnimi mednarodnimi telesi, ki si prizadevajo za človeški napredek in za pastorage nomadskega prebivalstva.

Škofovske konference in ustrezne vodstvene ustanove vzhodnih katoliških Cerkva

83. Spričo posebnega značaja pastorage, namenjene Romom, igrajo posebno vlogo škofovska konferenca države, v kateri ti živijo, in ustrezne hierarhične ustanove vzhodnih katoliških Cerkva, ki se bodo s komisijo za pastorage migrantov in potujočih, ustanovljeno na tej ravni, še posebej posvečale romskim posebnostim. Pri razporejanju prostih človeških virov bodo tako škofovska konferenca in ustrezne vodstvene strukture vzhodnih katoliških Cerkve pazile, da pastorage, namenjene Romom, ne bodo zapostavljale, ampak jo izvajale, tudi v skladu s težo, ki jo imajo Romi v krogu drugih manjšin.

Med naloge te komisije spadajo usklajevanje krajevnih pristojnosti, pa tudi prizadevanja za ozaveščanje vernikov in njihovih voditeljev o romski stvarnosti. Škofje se bodo torej tej pastoralni posvetili med kakšnim svojim zasedanjem, posvečenim trajnemu izobraževanju (prim. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda *Pastores gregis*, 24). Poleg tega bo treba v skupnosti spodbujati in krepiti informiranje, ki ga bodo podpirali vsi škofje, čeprav bodo škofijskemu voditelju – ali komu drugemu – naložili posebno obveznost, ki pa je ne more opravljati sam. Upošteva je zemljepisno razpršenost romskega prebivalstva bi bilo poleg državnega usklajevanja pastoralnega dela koristno tudi tisto na pokrajinski in celinski ravni.

Škofje in pastoralna oskrba Romov

84. Iz neločljive povezanosti med vesoljno Cerkvijo in posameznimi krajevnimi Cerkvami (prim. *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 13)¹² se poraja katolištvo, ki združuje in oblikuje obe cerkveni razsežnosti. To pomeni, da je vsaka krajevna Cerkev vesoljna v sebi po katolištvu, ki se spreminja v pristrčno sobivanje v občestvu. Cerkev, »ki govori v vseh jezikih, ki razume ter objema v svoji ljubezni vse jezike in tako zmaguje nad babilonsko razkropljenostjo« (*Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve*, 4), dosega in v katoliški polnosti sprejema človeško raznolikost (prim. prav tam, 6).

85. Naloga škofov torej je, da v poslanstvu ohranjajo in poglobljajo enotnost krajevnih Cerkva, da prepoznava in vrednotijo sleherno odprto človeško izkušnjo o religiozni in presežni razsežnosti, še posebej v skrbi za vernike, ki so odri-njeni. Romska manjšina mora torej pritegniti nase posebno pastoralno pozornost škofov, vendar morajo ti paziti, da ne bi

¹² Prim. Kongregacija za nauk vere, *Pismo škofom katoliške Cerkve o nekaterih vidikih Cerkve, pojmovane kot občestvo* (*Lettera ai Vescovi della Chiesa Cattolica su alcuni aspetti della Chiesa intesa come comunione*, nn. 8–9: AAS LXXXV / 1993/, 842–844).

»mednarodni« značaj tega ljudstva prispeval k njegovi preztosti na krajevni in pokrajinski ravni.

86. Škofje si morajo kot odlični varuhi občestva resnično prizadevati za ohranjanje romske enotnosti in istovetnosti ter povezanosti med njimi in avtohtono cerkveno skupnostjo. Če krajevna Cerkev ne bi spoštovala njihove istovetnosti, v resnici sploh ne bi mogla snovati svoje lastne enotnosti. Prav tako mora cerkvena skupnost skrbeti, da Romi krajevno Cerkev, v kateri živijo, čutijo za svojo. Pastirji bodo torej skušali krepiti ta občutek. Praktični izraz takšne cerkvene občestvenosti je gotovo iskren in pristen pogovor med različnimi stalnimi avtohtonimi skupnostmi in Romi. Naloga škofov je, da takšen dialog spodbujajo in tako v polnem spoštovanju omogočajo kroženje vrednot, omike in istovetnosti vsakega človeka.

Pastoralne ustanove z osebno jurisdikcijo

87. Pastoralna Romov je tako posebna, da je posamezna ali krajevna Cerkev – zlasti zaradi pomanjkanja sposobnih pastoralnih delavcev – brez primernih zmogljivosti ne more učinkovito opravljati. Treba bo torej misliti na neko medškofijsko ali narodno/sinodalno vodstvo, ki bo v pristojnosti škofovske konference ali ustrezne hierarhične strukture katoliških vzhodnih Cerkva in se bo lahko ukvarjala s primerno razporeditvijo virov v širokem pomenu besede, s pripravo pastoralnih delavcev, z usklajevanjem in z odnosom s podobnimi ustanovami drugih držav ipd. Zato bi bila lahko koristna ali celo nujna pastoralna vodstvena enota, ki bi učinkovito spremljala delo in razmere, v katerih živijo kaplani in drugi pastoralni delavci, pri tem pa se ne bi krnila pristojnost škofov posameznih škofij.

88. Obseg »romskega fenomena« in njegova posebnost pač ne olajšata vedno učinkovitega pastoralnega odgovora, ki se opira izključno na ustanovo škofijske ali medškofijske »ka-

planije«. Celovito in trajno rešitev, zanesljivejšo in s primer-
no opredelitvijo avtonomije – vedno v sozvočju s krajevnimi
cerkvenimi oblastmi – bi bilo treba iskati znotraj pastoralnih
ustanov, ki jih predvidevata cerkvena zakonodaja in praksa.¹³

Škofijski voditelj

89. Nujno je, da škofovske konference in ustrezne hierar-
hične ustanove katoliških vzhodnih Cerkev, ki jih to vpra-
šanje zadeva, določijo škofa, ki bo odgovoren za pastoralo
Romov. Zaželeno je, da ima s temi ljudmi nekaj pastoralnih
izkušenj, vsekakor pa bo moral biti osebno dovolj izobražen
za poglobljanje v posebnosti romskega sveta in za njegovo ra-
zumevanje, saj tega pač ni mogoče zožiti na to, kar ljudje na
splošno govorijo in mislijo. Škof, ki bo skrbel za to področje,
bo moral, razumljivo, vzdrževati tesne stike s skupino, ki je
na nacionalni ravni odgovorna za ta vprašanja. Posredoval
bo tudi vizijo vesoljne Cerkve v odnosu do krajevne, da bi po-
leg nestalnih odnosov Romov do družbe in Cerkve imeli pred
očmi tudi njihov splošni položaj. Svojo veliko naklonjenost
Romom bo dokazoval tako, da bo podpiral dušnopastirsko
poslanstvo, ki ga med njimi opravljajo kaplani in župniki. Po-
leg tega bo treba obveščati škofove o navzočnosti Romov v nji-
hovih škofijah/eparhijah – in obratno – ter jih tudi povabi-
ti, naj določijo duhovnika, redovnico ali laika za ohranjanje
evangelizacije med Romi. V državah, kjer je teh ljudi veliko in
se širijo, bo ena izmed prednostnih nalog oblikovanje pasto-
ralne ustanove na narodni/sinodalni, krajevni ravni, tudi v
okviru posebne Cerkve *sui iuris*, ali utrjevanje že obstoječe.

¹³ Prim. *Odlok o službi in življenju duhovnikov* z dne (7. 12. 1965), 10; *Od-
lok o misijonski dejavnosti Cerkve* (7. 12. 1965), 20, op. 4 in 27, op. 28. Po
analogiji glej Janez Pavel II., Apostolska prosinodalna spodbuda *Cerkve
v Ameriki* (6. 11. 1999), izv. Esortazione Apostolica post-sinodale *Ecclesia
in America*, čl. 65, op. 237, v: AAS XCI / 1999 /, 800) in Apostolska prosino-
dalna spodbuda *Cerkve v Evropi* (28. 6. 2003), CD 103, Ljubljana 2003,
103, op. 106 (Esortazione Apostolica post-sinodale *Ecclesia in Europa*, v:
AAS XCV / 2003 /, 707). Prim. ZCP, kan. 294–297.

Narodno vodstvo

90. Tudi če so narodne »kaplanije« ali njim podobne ustanove po organiziranosti neenotne, imajo navadno narodnega voditelja z vsaj enim ali dvema pomočnikoma, pač glede na gostoto romskega prebivalstva in velikost ozemlja, na katerem deluje. Narodna ali podobna srečanja, na katerih sodelujejo Romi ter duhovniki, redovnice in laiki *gagé*, omogočajo razpravo o velikih težavah tega ljudstva in ponujajo predloge za pastoralno delo Cerkve. Ob takšni priložnosti je navzočnost škofijskega voditelja nujna. Nosilni steber vsake dejavnosti bo vsekakor prizadevanje, da bodo Romi sami odgovorni za svojo usodo. Narodni ali temu podoben voditelj naj bo človek z dobrim poznavanjem romskega prebivalstva, z mednarodno vizijo in izkušnjo na terenu in pri skupinskem delu.

91. Narodni ali temu enakovreden voditelj bo – če je nujno – spodbujal tudi ustanavljanje krajevnih in škofijskih/eparhijskih skupin, ki bodo imele nalogo ocenjevati izkušnje bodisi zaradi večje pravičnosti do Romov bodisi zaradi izboljšanja kakovosti verske oskrbe in kateheze ter njune povezanosti in trajnosti. Kaplani, redovniki/redovnice in laiki se bodo lahko vsako leto izobraževali na posebnih tečajih. Za boljše poznavanje romske miselnosti, odnosne mreže, velike skromnosti, odlik in pomanjkljivosti bi bilo primerno organizirati tudi obdobja bivanja pri romskih družinah in skupnostih. Gre za izkušnjo, ki je težka, a tudi bogati. Narodno ali temu enakovredno vodstvo bo prav tako podpiralo ustanavljanje »verske šole« za romske pare in družine, ki so poklicane, da dejavneje sodelujejo pri krščanskem prebujanju njihovih skupnosti.

Kaplanije/misijoni

92. Da ne bi bil nihče izključen iz cerkvenega občestva, se že preverjeni izkušnji pastoralne ustanove na teritorialni osnovi – v bistvu župnije – postavljajo ob bok druge struktu-

re, ki nagovarjajo različne skupine ljudi, potrebne posebne pastoralne oskrbe. Tako poznamo v Cerkvi kaplanije/misijone za migrante, begunce, študente, bolnike po bolnišnicah, zapornike, športnike, gledališčnike itd. Na to opozarjamo zato, ker tukaj najde svoje mesto tudi »kaplanija«, ki skrbi za posebno pastoralo med Romi in ima na voljo vsa potrebna sredstva za izpolnjevanje svojega poslanstva.

Kaplani/misijonarji

93. Na posebno pastoralno poslanstvo med Romi se je treba temeljito pripraviti. V povezanosti s prizadetimi krajevnimi škofi/eparhi to delo vodi škofijski promotor, usmerja pa ga narodno ravnateljstvo ali druga ustrezna ustanova. Ta vzgoja duhovnikov za romski svet zahteva učinkovito in podkovano narodno ali kakšno drugo enakovredno skupino. V vsakem kraju bi moralo nato v skladu s številom romskega prebivalstva *v kraju / na področju (in loco)* delovati določeno število misijonarjev (ali duhovnikov na terenu). Seveda zadeva takšna pastorala tudi krajevne župnike, ki vse teže apostolskega dela z Romi ne smejo naložiti na ramena kaplanov/misijonarjev za posebno pastoralo. Vsekakor se mora med njimi in župniki razviti medsebojno dopolnjevanje in sodelovanje. Zlasti zadnjim pripada naloga, da pastoralno prebujajo župnijsko skupnost glede Romov, pripravljeni pa morajo biti tudi na to, da jim lahko pri njihovem poslanstvu pomaga kaplan /misijonar.

94. Ker je pastoralno delo kaplana/misijonarja med Romi posebej zahtevno, je treba duhovnike, ki jim je ta naloga zaupana, podpirati in jih spodbujati.

Nadalje priporočamo usklajeno delovanje teritorialne in personalne pastore. Župnike in kaplane/misijonarje spodbujamo, naj vodijo vzajemno koristen dialog. Prav tako je pomembno, da dobijo v semeniščih in vzgojnih ustanovah za redovnike/redovnice prizadetih dežel vsaj nekaj splošnih osnov o pastoralni Romov.

95. Dekret Papeške komisije za pastoralo migrantov in potujočih z dne 19. marca 1982 prinaša seznam sedmih posebnih pooblastil, ki jih morajo imeti kaplani nekaterih skupin vernikov, med njimi kaplani za nomade (pooblastila se nanašajo tudi na duhovnika, ki bi bil zaradi odsotnosti ali zadržanosti kaplana imenovan za njegovega namestnika).

Upoštevati je treba, da sta bila ob izidu tega dekreta v veljavi *Zakonik cerkvenega prava (ZCP)* iz leta 1917 in navodilo Kongregacije za škofe *De pastoralis migratorum cura* z dne 22. avgusta 1969. Njegova določba (čl. 36, § 2) je namreč predvideval, da morajo biti takšni kaplani imenovani s pisnim dovoljenjem (reskriptom) te iste kongregacije.

Vsekakor je pri upoštevanju pooblastil kaplanov/misijskih, odgovornih za pastoralo Romov, treba poleg imeti pred očmi ne samo določbo *ZCP* iz leta 1983 in *Zakonik kanonov vzhodnih Cerkva (ZKVC)*, ki zadeva posamezno vprašanje, na katero se nanašajo pooblastila, ampak tudi dejstvo, da kaplane/misijske imenuje pristojen ordinarij/hierarh, kot je določba *ZCP*, kan. 565 in *ZKVC*, kan. 585. Sama pooblastila se torej nanašajo na določeno škofijo/eparhijo, razen pooblastila glede spovedovanja, ki sedaj normalno velja povsod (*ubique terrarum*).¹⁴

Ostalo naj bi torej le pooblastilo o hranjenju Najsvetejšega v romskem vozu, čeprav tudi zanj *ZCP*, kan. 934 daje več

¹⁴ Drugače kot po *ZCP* iz leta 1917 so številne omenjene pristojnosti po dekretu z dne 19. marca 1982 v latinski Cerkvi sedaj prešle od krajevnega ordinarija na kateregakoli duhovnika, tako: dovoljenje za binacije ob delavnikih in za trinacije ob praznikih (*ZCP*, kan. 905, člen 2); dovoljenje za eno maševanje na veliki četrtek popoldne za vernike, ki se ne morejo udeležiti večerne maše na veliki četrtek (Rimski misal); dovoljenje za spovedovanje brez krajevne omejitve (*ZCP*, kan. 556, člen 1 in kan. 967, člen 2) ter dovoljenje za podeljevanje zakramenta sv. birmе (*ZCP*, kan. 884, člen 1). Kar zadeva pristojnost glede odvezovanja kazni v *latae sententiae*, ki ni razglašena in ne pridržana Apostolskemu sedežu, pa se ne zdi tako važna, saj gre za pristojnost, ki spada v redno izvršno oblast ordinarijev/hierarhov po predpisu *ZCP*, kan. 1355, člen 2 in *ZKVC*, kan. 1420, člen 1, in jo je torej mogoče delegirati tretjemu po *ZCP*, kan. 137, člen 1 in *ZKVC*, kan. 988. člen 1. Kar zadeva omenjene določbe v vzhodnih katoliških Cerkvah, se je treba ravnati po kanonih *ZKVC* in posebnega prava posameznih Cerkva *sui iuris*.

pristojnosti krajevnemu ordinariju, kakor je dovoljeval kan. 1256 ZCP iz leta 1917. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih vsekakor lahko pod določenimi pogoji podeli takšno pravico (indult).

Pastoralni delavci v službi romske skupnosti

96. Pastoralne delavce, moške in ženske, zakonce iz vrst Romov ali *gagé*, laike, diakone, redovne brate in redovnice vabimo, da se v okvirih natančno določene odgovornosti, in če je mogoče, s »pooblastilom« škofa ali tistega, ki vodi v ta namen postavljene pastoralne ustanove, pridružijo delu za Rome. Naloga krajevnega škofa ali hierarha je, da prepozna in opredeli zahtevano delo ter poskrbi za izobraževanje v narodni ali pa krajevni skupini, ki jo vodi škofijski organizator.

97. Naj omenimo, da na splošno lokalna skupnost težko sprejema in priznava pastoralnega delavca, ki ima stalne stike z romskimi družinami, in da ga včasih takoj ne sprejmejo niti Romi sami. Kakorkoli že, moral bo okrepiti svoje stike, spoznati njihovo zgodovino in razmere ter pravilno dojeti mrežo odnosov v romskem naselju ali taboru.

Poleg tega si bodo pastoralni delavci prizadevali za oblikovanje pogovorne skupine, v kateri bodo tudi Romi, česar pa zlasti na začetku ni lahko uresničiti. Zato se nemalo pastoralnih delavcev utruji in izgubi pogum, saj ostanejo sami za presojanje svojih izkušenj in prenašanje bremena. Postavljeni na mejo dveh različnih kulturnih svetov pa morajo računati na gostoljubno krščansko skupnost, ki poskuša tudi zaradi njih iti naproti Romom ter potovati skupaj z njimi, da bi bilo razglašeno vesoljno krščansko bratstvo učinkovito.

Povezovalna skupnost

98. V takšnih razmerah, kjer so težave resnične in doživite, so se izkazale za močan izraz povezanosti tako imenovane

povezovalne skupnosti (skupnosti mostovi), sestavljene iz pastoralnih delavcev *gagé*, ki živijo z romsko skupnostjo, zato jih je treba spodbujati. Dejansko se pokaže, da šteje vsakdanje bivanje z njimi pogosto več kot poplava besed. To se izkaže celo za nujno, da bi se tudi krščanska občestva osvobodila predsodkov in posplošenih obsodb ter bi jih sprejela.

Poseg škofijskega pobudnika in škofa/eparha je na tem področju še posebej odločilen zato, da bi takšne povezovalne skupnosti dobile podporo in spodbudo, hkrati pa ne bi postale ceneno opravičilo za brezbriznost drugih kristjanov. Iz istega razloga bodo škofijski promotorji in krajevni škofijski ordinariji ali hierarh natančno obveščeni o delovanju skupnosti-mostu.

Romi, pastoralni delavci

99. Pri dobro zastavljeni pastoralni bi se morala kot njen naravni sad roditi »vodilna vloga« samih Romov. Oni bodo apostoli samih sebe. Tudi tako bi se uresničile besede papeža Pavla VI., ki je, čeprav v drugi zvezi, dokazoval: »Potrebno bo uvajanje duha vašega ljudstva v krščanske 'skrivnosti', da bi se njegov svetlejši in sproščenejši naravni glas ubrano dvignil v zboru drugih glasov vesoljne Cerkve.«¹⁵

Sicer pa imajo navadno laiki romskega rodu, vključeni v pastoralo, raje začasno obveznost, ki jo je mogoče obnavljati. Njihove življenjske razmere so namreč resnično bolj kakor pri drugih ljudeh podvržene življenjskim neznankam. Ko postane na primer revščina nekaterih družinskih članov neznosna, jim to onemogoči opravljanje apostolske odgovornosti, saj se morajo z vsemi močmi boriti za preživetje. Če okolje pojmuje dejavnega laika kot odposlanca *gadje/gadže* (*gagé*, *civilov*), se ta raje odpove službi, ker sicer tvega, da ga bo skupnost izločila.

¹⁵ Pavel VI., Nagovor afriškim škofom (*Discorso ai Vescovi dell'Africa*, 31. 7. 1968), v: AAS LXI / 1969/, 577).

100. Vzgoja laikov iz vrst Romov za pastoralno delo je vsekakor prednostna in prihodnja obveznost Cerkve. To ni preprosto, ker vedno predpostavlja osebni odnos z duhovnikom, redovnikom, redovnico ali laikom, ki je navadno tesno povezan z eno ali več romskimi družinami in je zaznal pripravljenost ter velikodušnost kakšnega posameznika ali zakonskega para, ki ga njegovo okolje sprejema in posluša. Njihova vzgoja pa ne sme teči ločeno od družine, katere odzive in postopke ozaveščanja je treba natančno upoštevati. Da bi bila skladna in povezana, se bo morala odvijati tudi v povezavi z drugimi ljudmi ali z romskimi pari, ki so sprejeli to vabilo.

Animatorji bodo morali redno spremljati razvoj skupine in njen vpliv na romsko okolje. Izkušstvo veseljnosti (katoliškosti) bo v nadaljevanju pokazalo, ali Romi radi sprejemajo Besedo in ali vedno bolj odkrivajo, da je vera osebni odnos do Kristusa, ki je zastonjska ljubezen do vsakega človeka. Pa tudi krščanska skupnost, ki spremlja skupino animatorjev, se bo morala vprašati o tem, kako jo sprejema in kaj od nje pričakuje. Pobuda bo torej nujno obojestranska in vir skupnega krščanskega izkustva, izražena z besedami in življenjskimi razmerami, na katere laiki na splošno niso navajeni.

101. Iz takšne osebne vneme bo privrela molitev, da bi Duh spodbudil med Romi velikodušnih duhovnih, diakonskih in redovnih poklicev, potrebnih, da bi lahko govorili o pristni *vsaditvi Cerkve* v romsko okolje. Potrebno si bo torej prizadevati za primerno spodbujanje poklicev, ki se zavedajo, da se Cerkev »v vsaki človeški skupnosti trdneje zakorenini, če imajo razna občestva vernikov iz svojih vrst lastne služabnike odrešenja« (*Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve*, 16).

KONČNA SPODBUDA

102. Želimo si, da bi to *Navodilo* odgovorilo na pričakovanja številnih, ki so želeli imeti na enem kraju zbrane pastoralne smernice za službo našim nomadskim bratom in sestram. Za Cerkev je sprejemanje Romov vsekakor izziv. Nomadi, ki so navzoči skorajda povsod, so v resnici tudi stalni klic, da zemeljsko romanje živimo v duhu vere, uresničujemo ljubezen in krščansko občestvenost ter v zvezi z njimi presegamo vsako razločevanje in sovražnost. V apostolskem pismu *Ob začetku novega tisočletja* nas papež Janez Pavel II. dejansko vabi, naj »pospešujemo občestveno duhovnost«,¹⁶ kar pomeni predvsem delitev veselja in trpljenja z drugimi, s spoznavanjem njihovih želja in skrbjo za potrebe vsakogar, da bi vsem naklanjali resnično in globoko prijateljstvo.¹⁷

V Rimu, na sedežu Papeškega sveta za pastoralo migrantov in potujočih, 8. decembra 2005, na slovesni praznik Brezmadežnega spočetja blažene Device Marije.

*Stephen Fumio kardinal HAMAŌ,
predsednik
Agostino MARCHETTO,
naslovni nadškof astigitanski, tajnik*

¹⁶ Janez Pavel II., Apostolsko pismo *Ob začetku novega tisočletja* (6. 1. 2001), CD 92, Ljubljana 2001, 43 (Lettera Apostolica al termine del Grande Giubileo dell'Anno Duemila *Novo Millennio Ineunte*, v: AAS XCIII /2001/, 297); prim. Per il Congresso Mondiale della Pastorale per gli Zingari sul tema in parola, *People on the Move XXXV* (2003) n. 93, Supplemento.

¹⁷ Prim. Janez Pavel II., prav tam.

OKRAJŠAVE IN KRATICE

1. Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor

GS - CS	Gaudium et spes – Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu (1965).
LG - C	Lumen gentium – Dogmatična konstitucija o Cerkvi (1964).
UR - E	Unitatis redintegratio – Odlok o ekumenizmu (1965).
AG - M	Ad gentes – Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve (1965).
CD - Š	Chirstus Dominus – Odlok o pastoralni službi škofov (1965).

2. Druge okrajšave in kratice

AAS	Acta Apostolicae Saedis.
CIC - ZCP	Codex iuris canonici – Zakonik cerkvenega prava, Ljubljana 1984.
CCEO	Codex Canonicum Ecclesiarum Orientalium – Zakonik kanonov vzhodnih Cerkva.
RM - OP	Janez Pavel II., Okrožnica Redemptoris missio – Odrešenikovo poslanstvo, CD 46, Ljubljana 1991
PG	Janez Pavel II., Prosinodalna apostolska spodbuda Pastores gregis, Roma 2003.
PL	Migne, Patrologia Latina.
MI – SU	Janez Pavel II., Bula Mysterium incarnationis – Bula Skrivnost učlovečenja, CD 79, Ljubljana 1999.

ROMI - NAŠI BRATJE

Spremna beseda

Med narodne (etnične) skupine, ki so v zgodovini mnogo pretrpele, bile na robu genocida, bile preganjane in nerazumljene, sodi prav gotovo ciganski narod. Je brez svoje države, brez svojega ozemlja, brez vplivnih posameznikov, čeprav v zadnjih desetletjih izstopajo nekateri umetniki, zlasti pevci, s svojo izvirno glasbo, instrumentalno in predvsem vokalno.

Romi ali Cigani – tako se dovolijo klicati tistim, ki jih imamo radi – so v svoji nezapisani zgodovini pripadniki ljudstva, ki je vedno na poti in še pogosteje v napoto. Krivice, ki so se jim dogajale v preteklosti, so danes z nekajkratnim količnikom udarile tiste, ki so jim jih povzročili. Med njimi s(m)o tudi člani svete katoliške Cerkve. Zaradi zapisanega je jubilejnega leta 2000 sveti oče Janez Pavel II. v imenu Cerkve, katere člani so jim v zgodovini povzročali krivice, nasilje, zlo, prosil Rome vsega sveta za odpuščanje. Ne nazadnje, naj je bil Cigan še tako pobožen, ni smel biti cerkveno pokopan, ker je bil Cigan – vse do osemnajstega, ponekod celo do prejšnjega stoletja ...

Romi so prišli na evropska tla kar nekaj stoletij po tistem, ko so naši predniki sprejeli krščansko vero. Prišli so z Vzhoda ..., z Vzhoda je prišla tudi Luč. V marsičem nam Romi tudi dandanašnji osvetljujejo vrednote, na katere se sklicujemo. Med temeljnimi vrednotami je svoboda, ki je osnovna človekova pravica, pa je toliko ljudi nesvobodnih. Pri Romih se lahko naučimo predvsem tega, kam nas pripelje zloraba svobode. Vemo, da svoboda ni to, da smemo početi, kar se nam zahoče. A to védenje smo si pridobili, smo se ga naučili. Cigan vse do minulega stoletja ni imel pravice do učenja, kaj šele do izobrazbe. Zato ni nenavadno, da si je svobodo lastil, jo razlagal po svoje, jo pogosto zlorabil. Kamor koli so Romi prišli in postavili šotore, so prej ko slej podivjali, umaknjeni na obrobja, v gozdove, na smetišča. Z njimi smo delali tako kakor

z jedrskimi odpadki, ne vedoč, da njihovo skrivno obstajanje vpliva in seva na tiste, ki so jih pregnali na skrivno ... Danes smo s Cigani obremenjeni vsi, ali kakor pravi papež Benedikt XVI., z bremeni smo skupaj na poti ...

Če je Cerkev Mati vseh otrok na zemlji, do cilja ne smemo prispeti brez Romov. Dolžni smo jim ponuditi roko, jim pomagati pri izobraževanju in nenehno vztrajati, naj bodo z njimi pravične in dosledne državnne, vladne in nevladne organizacije. Dejstvo, da so v številnih evropskih zakonodajah Cigani privilegirani, škoduje njim in nam, Neciganom. Nedosledna zakonodaja povečuje razkorak med njim in nami in to ni dobro za našo skupno prihodnost. Dokument je napisan ne le za škofe in duhovnike, ki se ukvarjajo z Romi, marveč za vse dobromisleče, tudi za politike. Slednji bodo hvaležni, če jim bomo odločno, a obzirno posredovali slovenski prevod z željo, da sodelujemo skupaj ... V Sloveniji vendarle živi več kot 10.000 Romov.

Navkljub doslej napisanemu pa mora biti glavna skrb pastorage z Romi na ramenih škofov, duhovnikov, redovnikov in redovnic. Nam je torej najprej namenjen to Navodilo. Če hočemo napredovati na poti odrešenja, potem ob tej poti ne puščajmo tistih, ki so jih drugi odmislili, odpisali, izbrisali! V Cerkvi na Slovenskem smo v pastorage do Romov sramežljivi, občasno celo nestrpni, nervozni češ, toliko dela imam v župniji, zdaj naj bi se pa še s Cigani ukvarjal. Hvala Bogu pa je v mnogih duhovnikih veliko širine, razumevanja in navdušenja za delo z ljudmi z Vzhoda; najprej pa veliko vere, v zavesti, da smo v službi Njega, ki je dejal, da je prišel zato, da bi stregel vsem – tudi Ciganom.

Vsak duhovnik, ki na primer opravlja službo župnika, kaplana, duhovnega pomočnika, mora biti ne le pastir, učitelj, marveč tudi sociolog, psihoterapevt, psiholog in še kaj drugega. Pri delu s Cigani mora biti doktor znanosti iz vseh teh ved ... Zato ni čudno, da dokument predvsem poudarja izobrazbo pastoralnih delavcev. Če hočemo izobraževati, poučevati druge, moramo biti sami učenci. Najprej je dolžnost nenehnega izobraževanja učiteljeva dolžnost! Najhitreje pa se kaj naučimo, če si izkušnje izmenjamo. Prav zato smo se v

mesecu novembru 2009 v murskosoboški škofiji srečali predstavniki štirih škofij, ki smo odgovorni za pastoralo Romov v Cerkvi na Slovenskem. Pogovorili smo se o dokumentu, ki ga objavljamo z nekajletno zamudo, se seznanili s prvim katekizmom in molitvenikom v romskem in slovenskem jeziku, ki ga pripravlja Novomeška škofija, ter veliko božje pomoči zaželeli novemu koordinatorju za pastoralo Romov v Cerkvi na Slovenskem Petru Kokotcu, župniku in dekanu črnomaljskemu.

V večini evropskih držav je tako, da posamezne vlade na določenih področjih sodelujejo s škofovskimi konferencami, ko gre za delo z Romi. Pri nas smo še daleč od sodelovanja. Kakor je za naše politike značilno, da odrevenijo, ko zaslišijo besedo Cerkev ali krščanstvo, tako je tudi pri delu z Romi. Dejstvo je, da se s slovenskimi Cigani individualno ukvarja predvsem katoliška Cerkev. To je po navadi kamen spotike pri reševanju ciganskega vprašanja, saj bi politika raje vodila dialog z neverniki in bogotajci kakor s Cerkvijo. In vendar, s tem dokumentom Cerkev vnovič ponuja roko vladam, politiki, da skupaj prevzamemo dolžnost pomagati obrobni in marginalnim skupinam v državi. Stopnja zavzemanja za obrobne, za manjšine kaže na stopnjo zrelosti države (in Cerkve) in njenih (večinskih) prebivalcev. Če drži dejstvo, da so slovenski Romi po večini katoličani, je za Cerkev dolžnost ukvarjati se z njimi še toliko večja.

Zakaj smo pri pastoralo Romov tako neuspešni? Zakaj Romi tako malo upoštevajo cerkvena navodila, zapovedi? Večina romskih otrok v Sloveniji je krščena, njihove starše pa vidiš v cerkvi trikrat v letu, nič več ... Kje torej iskati vzroke za nevero pri naših Romih? Odgovor je preprost: vzrokov je več, poglaviten pa je v nas, Neciganih. Mi smo jih na neki način pokvarili in se od njih naučili, kar je lastno in morda sprejemljivo njim, ne pa nam, civilizirancem ... Cigani se ne poročajo, slovenski Necigani pa se? Cigani nimajo več družin z več otroki, Necigani jih pa imamo? Cigani še kar naprej kradejo in lažejo, mi pa nič več?

Pa vendar je lastno ciganski duši, da je religiozna, da se veseli življenja in da joka, ko se ji godi krivica. Ko sem pred nekaj leti krstil mlado cigansko mamico iz ciganskega naselja

Žabjek pri Novem mestu, sem jo na začetku (skrajšanega) katehumenata vprašal: »Zakaj bi bila rada krščena?« Brez pomišljanja je odgovorila: »Zato, da bi bila še bolj od Boga!« Odgovor je sporočilen: Cigan je po duši veren in je po naravi »od Boga«. Njen tast, Cigan čokoladnega in sijočega obraza, je dodal: »Šele sedaj, ko je naša ta mlada krščena, bom v miru spal, kajti doslej smo bili vsi v hiši v nevarnosti, da nas napa-de hudič.« Tudi ta izjava je sporočilna. Sporočilo naj si bralec poišče sam.

*Marjan Lampret
župnik v Šmartnem pri Litiji
Podpredsednik Mednarodnega katoliškega komiteja
za Cigane:
Le Comité Catholique International pour les Tsiganes*

KAZALO

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih NAVODILO O PASTORALNI OSKRBI ROMOV	5
PREDSTAVITEV	5
UVODNA BESEDA	5
Prvo poglavje	
LJUDSTVA, KI JIH PREMALO POZNAMO IN POGOSTO ODRIVAMO	15
Dolga pot.....	15
Nasprotovanje kultur	16
Drugačna miselnost.....	17
Velika sprememba.....	18
Stvarnost zastavlja vprašanja	20
Drugo poglavje	
SKRB CERKVE	21
Božja zaveza in človeško popotovanje.....	21
Popotno življenje in krščanski pogled	23
Vesoljnost Cerkve in romska pastorala	25
Tretje poglavje	
EVANGELIZACIJA IN INKULTURACIJA.....	27
Evangelizacija, naravnana k inkulturaciji.....	27
Očiščenje, povišanje in dopolnitev romske kulture v Kristusu.....	29
Medsebojno vplivanje kultur	30
Četrto poglavje	
EVANGELIZACIJA IN ČLOVEŠKI NAPREDEK.....	33
Enotnost človeške družine.....	33
Človekove in državljske pravice Romov	33
Posebna manjšina med manjšinami.....	34

Pogoji celostnega razvoja	35
Krščanski pogled na napredek	37
Peto poglavje	
POSEBNI VIDIKI PASTORALNEGA DELA MED ROMI	39
Posebni vidiki takšne pastorale.....	39
1. Navezovanje stikov in vrste sporazumevanja	39
2. Zakramentalna pastorala	40
3. Romanja	44
Izzivi pastoralnega dela s Cigani	45
1. Od sumničenja do zaupanja	45
2. Od različnih verovanj do vere	46
3. Cerkvenost, ekumenizem in medverski dialog	46
4. Sekularizacija	47
Šesto poglavje	
PASTORALNE USTANOVE IN PASTORALNI DELAVCI.....	49
Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih	49
Škofovske konference in ustrezne vodstvene ustanove vzhodnih katoliških Cerkva	50
Škofje in pastoralna oskrba Romov	51
Pastoralne ustanove z osebno jurisdikcijo.....	52
Škofijski voditelj.....	53
Narodno vodstvo.....	54
Kaplanije/misijoni.....	54
Kaplani/misijonarji.....	55
Pastoralni delavci v službi romske skupnosti	57
Povezovalna skupnost	57
Cigani, pastoralni delavci	58
KONČNA SPODBUDA	60
OKRAJŠAVE IN KRATICE	61
Marjan Lampret, ROMI – NAŠI BRATJE	53
KAZALO	57

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katehezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na Daljnem vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica Apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA – Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)

45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralo kulture (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)

87. Papeška biblična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerкви (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
92. Kongregacija za nauk vere, Navodilo o molitvi za ozdravljenje (2001)
93. Papeški svet za družino, Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti (2001)
94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI, Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
96. Papeški svet za družbeno obveščanje, Cerkev in internet (2002)
97. Papeška komisija za kulturne dobrine, Cerkev in kulturne dobrine (2002)
98. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Rožni venec Device Marije (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
100. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja, Znova začeti pri Kristusu (2003)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
103. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)
105. Papeški svet za pastoralo zdravja, Cerkev, mamila in odvisnost (2004)
106. Kongregacija za katoliško vzgojo, Stalni diakoni (2004)
107. Kongregacija za verski nauk, Pismo o sodelovanju moških in žensk (2004)
108. Kongregacija za bogoslužje, Navodilo o zakramentu odrešenja (2004)
109. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov (2005)
110. Papeška biblična komisija, Judovsko ljudstvo in njegovi sveti Spisi v krščanskem Svetem pismu (2005)
111. Papež Benedikt XVI., Homilije in govori (2005)
112. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Bog je ljubezen (2006)
113. Papež Pij XII., Okrožnica o čiščenju Presvetega Srca Jezusovega Haurietis aquas in gaudio (1956–2006)

114. Papež Benedikt XVI., Apostolsko potovanje na Bavarsko (2006)
115. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni (2007)
116. Papež Benedikt XVI., Apostolsko pismo – Motuproprij Summorum pontificum (2007)
117. Slovenska škofovska konferenca, Nova ureditev Cerkve v Sloveniji leta 2006 (2007)
118. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Rešeni v upanju (2008)
119. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo o pastoralni oskrbi ljudi na cesti (2008)
120. Italijanska škofovska konferenca, Šport in krščansko življenje (2008)
121. Papež Benedikt XVI., Pastoralni obisk v ZDA (2008)
122. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja ..., Služba oblasti in pokorščina (2008)
123. Marc card. Ouellet, Evharistija, Božji dar za življenje sveta (2009)
124. Papeška biblična komisija, Sveto pismo in morala (2009)
125. Kongregacija za verski nauk, Dostojanstvo osebe. Navodilo o nekaterih bioetičnih vprašanjih (2009)
126. Benedikt XVI., Pismo za leto duhovništva ob 150-letnici smrti sv. Janeza Marije Vianneya (2009)
127. Benedikt XVI., Okrožnica Ljubezen v resnici (2009)
128. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo o pastoralni oskrbi Romov (2010)